

โครงการศึกษาโอกาสและสร้างข้อเสนอของความร่วมมือ
ภาคเกษตรระหว่างไทย-ญี่ปุ่น

จัดทำโดย

ผศ. ศิริพร วัชชวัลคุ
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

และ

ผศ.ดร. สมชาย ชคตระการ
ภาควิชาเทคโนโลยีการเกษตร คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทนำ

โครงการ “ศึกษาโอกาสและสร้างข้อเสนอของความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทย-ญี่ปุ่น”

หลักการและเหตุผล

นับตั้งแต่ปลายปี 2002 เป็นต้นมา ประเทศไทยและรัฐบาลญี่ปุ่น ได้เริ่มต้นกระบวนการเจรจาเพื่อทำข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างกัน โดยในขั้นแรก Working Group ได้ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ ต่อมา Task Force ก็ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อเตรียมการดังกล่าว จนในที่สุด ปลายปี 2003 รัฐบาลทั้งสองฝ่ายได้ตกลงที่จะให้มีการเจรจาอย่างเป็นทางการในเรื่องนี้ขึ้นในต้นปี 2004

ในการเจรจาระหว่างไทยกับญี่ปุ่น เพื่อทำข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างกันนี้ ประเด็นเรื่องสินค้าเกษตรเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับทั้งสองฝ่าย ในส่วนของญี่ปุ่นนั้น สินค้าเกษตรเป็นสินค้าอ่อนไหว การเจรจาเพื่อเปิดตลาดสินค้าเกษตรของญี่ปุ่นจึงเป็นเรื่องยากมาก ในขณะเดียวกัน สำหรับประเทศไทย สินค้าเกษตร มิได้เป็นเพียงสินค้าสำคัญทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่สินค้าเกษตรยังแสดงถึงสถานะของประเทศด้วย เพราะประเทศไทยเป็นประเทศที่ส่งสินค้าเกษตรออกมากเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก ดังนั้น การเจรจาเรื่องการค้าสินค้าเกษตรจึงเป็นเรื่องที่มีความหมายสำหรับทั้งสองฝ่าย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเจรจาในประเด็นการค้าสินค้าโดยเฉพาะสินค้าเกษตรจะเป็นเรื่องยากและต้องใช้เวลาอย่างมาก แต่คณะผู้เจรจาของทั้งสองฝ่ายก็มีความเห็นตรงกันว่า เรื่องนี้จะไม่เป็นอุปสรรคสำหรับการเจรจาในอีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญไม่แพ้กันนั่นคือ ความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ทั้งนี้เพราะข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับญี่ปุ่นที่จะทำกันในครั้งนี้ ไม่ใช่ข้อตกลงการค้าเสรีในรูปแบบเดิมที่เน้นเฉพาะเรื่องการค้า แต่เป็นข้อตกลงการค้าเสรีในยุคใหม่ที่เน้นการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระหว่างกัน (economic partnership) ดังนั้น การค้าสินค้าจึงมิใช่ประเด็นสำคัญเพียงประเด็นเดียวในการทำข้อตกลง แต่ความร่วมมือภาคเกษตรจะเป็นเรื่องที่สำคัญด้วย และฝ่ายญี่ปุ่นเองก็ได้เน้นย้ำว่าพร้อมที่จะเจรจาและให้การสนับสนุนในประเด็นเรื่องความร่วมมือภาคเกษตรอย่างแข็งขันเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อที่จะสร้างและรักษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของเกษตรกรของทั้งสองประเทศ

เพื่อให้การเจรจามีประสิทธิภาพ ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับภาคเกษตรของญี่ปุ่นจึงเป็นเรื่องจำเป็น โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับมาตรฐานความปลอดภัยด้านอาหารและสุขอนามัย และ

ความร่วมมือระหว่างสหกรณ์การเกษตรของญี่ปุ่นกับสหกรณ์การเกษตรของไทย เนื่องจากทั้งสองเรื่องนี้จะเป็นประเด็นที่ฝ่ายไทยต้องการความร่วมมือจากฝ่ายญี่ปุ่น เพื่อช่วยในการพัฒนาขีด

ความสามารถของฝ่ายไทยให้ได้มาตรฐานสากลและเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศผู้นำเข้าคือ ญี่ปุ่นเอง รวมทั้งเป็นการยกระดับมาตรฐานการดำเนินชีวิตของเกษตรกรของทั้งสองประเทศด้วย

และเนื่องจากประเทศไทยและญี่ปุ่นมีความร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ รวมทั้งความร่วมมือด้านเกษตรอยู่ในกรอบการเจรจาหรือการตกลงอื่น ๆ เป็นจำนวนมากแล้ว เช่น ความร่วมมือภายใต้กรอบความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาผ่านกรมวิเทศสหการและ JICA ซึ่งมีโครงการด้านการเกษตรเป็นจำนวนมาก (ดูภาคผนวก 1) และความร่วมมือด้านเกษตรภายใต้การดำเนินงานของ Japan Agricultural Exchange Council (JAEC) ซึ่งเน้นการแลกเปลี่ยนและความสัมพันธ์ระดับรากหญ้าในภาคเกษตร รวมทั้งความร่วมมือภายใต้การดำเนินการของโครงการ IDACA (ดูภาคผนวก 2) และโครงการ ICA (ดูภาคผนวก 3) ดังนั้นเพื่อให้ความร่วมมือภายใต้กรอบ JTEPA อำนวยประโยชน์เพิ่มเติม (Plus) อย่างเต็มที่แก่ทั้งสองฝ่าย การศึกษาถึงโอกาสและทางเลือกใหม่ ๆ เพื่อเป็นข้อเสนอต่อคณะผู้เจรจาจึงเป็นสิ่งจำเป็นด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาโอกาสและแนวทางของความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ภายใต้กรอบ JTEPA ในประเด็นสำคัญ 2 เรื่อง คือ
 - ความร่วมมือในการพัฒนาและสร้างมาตรฐานคุณภาพสินค้าเกษตรไทยตามมาตรฐานสากล หรือมาตรฐานที่ญี่ปุ่นให้การยอมรับ โดยเฉพาะในเรื่องความปลอดภัยของอาหารและสุขอนามัย
 - ความร่วมมือในการสร้างความสัมพันธ์ระดับรากหญ้าระหว่างเกษตรกร/สหกรณ์การเกษตรไทยกับเกษตรกร/สหกรณ์การเกษตรญี่ปุ่น
2. สร้างข้อเสนอของความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในประเด็นดังกล่าวในข้อ 1 โดยดูจากโอกาสและความเป็นไปได้ในมุมมองหรือฐานข้อมูลของฝ่ายญี่ปุ่น และแนวโน้มการสนับสนุนของรัฐบาลญี่ปุ่น
3. ให้ความเห็นต่อข้อเสนอของฝ่ายญี่ปุ่น ในเรื่องความร่วมมือภาคเกษตร

กระบวนการในการดำเนินการ

1. จัดประชุมระดมสมองในกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องความร่วมมือภาคเกษตร 2 ครั้ง ในระยะเวลา 3 เดือน เพื่อรวบรวมข้อมูลและความคิดเห็นของฝ่ายต่าง ๆ (ผู้แทนสหกรณ์การเกษตร, นักวิชาการด้านวิทยาศาสตร์ความปลอดภัยทางอาหาร เป็นต้น)
2. พุดคุย/หารือ/สัมภาษณ์ เกษตรกรที่เคยร่วมโครงการความร่วมมือในกรอบอื่นมาแล้ว เพื่อแสวงหาแนวทางใหม่ในการทำข้อเสนอความร่วมมือในกรอบ JTEPA
3. พุดคุย/หารือ/สัมภาษณ์เกษตรกร สหกรณ์การเกษตรในญี่ปุ่น ในพื้นที่เฉพาะที่มีความเป็นไปได้และความพร้อมในการจะร่วมมือหรือสร้างความสัมพันธ์ระดับรากหญ้ากับสหกรณ์การเกษตรของไทย
4. ร่วมประชุมและให้ความเห็นแก่สำนักงาน JTEP ในเรื่องความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ตามที่สำนักงาน JTEP เห็นสมควร และเมื่อนักวิจัยเห็นว่ามีความจำเป็น
5. จัดทำและนำเสนอข้อเสนอความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในประเด็นดังกล่าวข้างต้น (เอกสารไม่เกิน 10 แผ่น)

ภาคผนวก 1 ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาที่ผ่านกรมวิเทศสหการและ JICA

Table 1 : The number of projects gotten Japanese ODA during 1991-2002 (separated by types of projects).

Year	agricultural development	economic transition	education and culture	environment	humanitarian	industrial development	infrastructure	public welfare
1991	2	-	6	1	-	-	3	1
1992	2	-	5	3	-	4	2	1
1993	2	-	6	3	-	-	4	2
1994	1	-	3	-	-	2	-	4
1995	-	-	3	2	-	3	2	4
1996	1	-	2	2	-	3	2	2
1997	1	-	6	1	-	-	2	2
1998	-	-	8	-	1	-	1	6
1999	2	-	1	1	-	3	-	2
2000	-	-	1	1	-	3	1	-
2001	1	1	-	1	-	-	1	-
2002	1	-	2	-	-	-	-	-
Total	13	1	43	15	1	17	19	25

Sources : Department of Technical Assistance and Cooperation, MFA, JICA, Bangkok Office.
JIBIC, Bangkok Office.

1. This number includes the completed projects

Notes : and on going projects.

2. This number includes grant
and loan projects.

ภาคผนวก 1 ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาที่ผ่านกรมวิเทศสหการและ JICA

table 2 รายละเอียดของโครงการด้านการพัฒนาการเกษตรที่ได้รับ ODA จากญี่ปุ่น (ค.ศ. 1991-2002) (โครงการเสร็จสิ้นแล้ว)

Project no.	Project title	Duration (start date)	Requesting Agency	Project Site	Total Project Cost (Baht)
40-0017	Aftercare Technical Cooperation for the Agricultural Cooperative Promotion Project (Aftercare)	36 Months (26/02/97)	Ministry of Agriculture and Cooperatives, The Cooperatives Promotion Development	Bangkok Metropolitan; Nakhon Ratchasima	N/A
38-0045	Chicken House Repair for Supplementary Feeding (SSGA)	3 Months (/01/96)	Sikha Asia Foundation	Bangkok Metropolitan	234,220
36-0138	The Aftercare Program for the Agricultural Extension and Agricultural Mechanization Project of Kasetsart University (TC)	24 Months (24/07/93)	Ministry of University Affairs, Kasetsart University	Bangkok Metropolitan	N/A
36-0137	The Dairy Farming Development Project in the Central Region of the Kingdom of Thailand (TC)	60 Months (01/08/93)	Ministry of Agriculture and Cooperatives, Department of Livestock Development	Pathum Thani; Lop Buri	N/A
35-0076	The Establishment of Large-Scale Nursery of Thailand Phase II	24 Months (19/08/92)	Ministry of Agriculture and Cooperatives, Royal Forest Department	N/A	28,000,000

34-0183	The National Animal Wealth and Production Institute Project Phase I	24 Months (09/12/91)	Ministry of Agriculture and Cooperatives, Department of Livestock Development	Bangkok Metropolitan; Nakhon Ratchasima	N/A
33-0196	The Study on Agricultural Development for Coastal Wet Land-Peat/Acid surface Soils in Naratiwat Province	16Months (/02/92)	Ministry of Agriculture and Cooperatives, Land Development Department	Narathiwat	N/A
33-0225	The Establishment of Large-Scale Nursery of Thailand Phase I	18 Months (19/09/91)	Ministry of Agriculture and Cooperatives, Royal Forest Department	Nakhon Ratchasima; Mahasarakham; Yasothon; Udon Thani	316,000,000
32-0271	The Research Project on the Quality Development of Fishery Products	60 Months (01/04/94)	Ministry of Agriculture and Cooperatives, Department of Fisheries	Rayong	N/A

ภาคผนวก 1 ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาที่ผ่านกรมวิเทศสหการและ JICA

รายละเอียดของโครงการด้านการพัฒนาการเกษตรที่ได้รับ ODA จากญี่ปุ่น (ถึงปี ค.ศ. 2002) (โครงการยังดำเนินการอยู่

Project title	Duration (start date)	Requesting Agency	Project site	Total project cost (Baht)
The Study on East ASIAN/ASEAN Rice Reserve System	8 Months (01/04/02)	Ministry of Agriculture and Cooperatives	Bangkok Metropolitan; ASEAN, China, Korea, Japan	N/A
Japan-Thailand Technical Cooperation Project on Animal Disease Control in Thailand and Neighboring Countries	60 Months (25/12/01)	Ministry of Agriculture and Cooperatives, The Royal Forest Department	Lop Buri; Muang	N/A
The Modernization of Water Management System Project	(01/04/99)	Ministry of Agriculture and Cooperatives	Lop Buri	N/A
Pasture Seed Production Development Project in northeast Thailand	60 Months (14/08/99)	Ministry of Agriculture and Cooperatives, Department of Livestock Development	Northeast Region	N/A

ภาคผนวก 2 : ความร่วมมือภายใต้การดำเนินการของโครงการ IDACA

Regional Distribution of Participants(as of April 2004)

Korea							538
Thailand							455
India							299
Indonesia							273
Malaysia							251
Philippines							244
China							221
Sri Lanka							207
Brazil							168
Bangladesh							137

Activities of Development Dept.

Our activities for promoting agricultural cooperatives are not limited to training-related programmes.

We have been actively engaged in overseas technical cooperation projects for forstering the cooperatives and strengthening their management by dispatching experts and helping in project formation.

• Our Main Involvement in Overseas Project

1) Project for Promotion Agricultural Cooperatives in Thailand

2) Project for Assistance to Management of Rural Cooperatives in Indonesia

3) Survey on Cooperative Organization /Management/ Guidance to Cooperatives in Pilot Project in Vietnam

4) Project for Strengthening Management of Cooperatives in the Philippines

5) Project for Irrigation and Promotion of Organizing Farmers in Ghana

6) Survey and Guidance for Organizing Agricultural Cooperatives in Romania

Mr. Abe of IDACA dispatched to Romania asa JICA short-term expert

Mr. Terunuma, the center, with the participants for instructors training in Iasi, Romania

Counter-part in JICA project from the Philippines visit Saku General Hospital

Training Course for Managers of Agricultural Cooperatives and Senior Officers of CPD in Thailand

- Duration: Sept. 1 - Sept. 7, 2002 (1st Group) Sept. 8 - Sept. 14, 2002 (2nd Group)
- Participants (55) : 40 for 1st Group and 15 for 2nd Group from Thailand
- Study Tour (JA): Gunma Prefecture for JA Sawada and JA Tone Numata, Aichi Prefecture for JA Aichi Chita, Shizuoka Prefecture for JA Mikkabi
- The Outline

Upon direct request from the Cooperative Promotion Department (CPD), training programs for two groups were organized at CPD's expense. The director general of CPD attended the program in the 2nd group.

Director General of CPD and others
visit JA Mikkabi

Training Specific Course on Theme for Selected Countries (Theme of 2002: Environmentally-Friendly Agriculture with Special Reference to Farm Guidance Activities)

- Duration: Oct. 21 - Nov. 9, 2002
- Participants (9): From Laos, **Thailand** and Vietnam
- Study Tour (JA): Miyazaki Prefecture for JA Osuzu and JA Miyazaki-chuo
- Comment from participant

"Agricultural cooperatives play an important role in the national agricultural policy of the Japanese government. Many supporting projects, programs and policies to subsidize farmers, and control national food security, such as the infrastructure improvement project, are implemented through the system of agricultural cooperative organizations

from the primary level to the central level. Agricultural cooperatives become the strategic partners of government in regional development planning." (Vietnam)

3rd ICA-Japan Training Course for Strengthening Women's Agricultural Coops. in Rural Areas and Improvement of Farm Management and Rural Life

- Duration: Sept. 7 - Oct. 3
- Participants (8): From Cambodia, Malaysia, Sri Lanka, **Thailand**
- Study Tour: JA Miyagi pref. union, JA Asahina, JA Miyazaki pref. union, JA Miyazaki Pref. economic federation, JA Saito, Miyazaki pref. government, Miyazaki pref. agricultural experiment station
- Outline

The program started in Thailand and the participants moved to Japan on Sept.7. In Japan they made tours in Miyagi and Miyazaki. During the tour in Miyagi the emphasis was on the observation of activities of the women's association and the exchange with the members. The participants could enjoy the session in the day time and even in the night time with over-the-night talk with Ms. Keiko Sato, chairperson of Miyagi prefectural council of JA women's associations, who also joined the program in Thailand.

The participants pose with Ms. Sato at JR Sendai station

Thailand

Alternative Agriculture for Self-Sufficiency Training Program April 2000 - March 2001

Farmers group from Maeto village after highland contour training to prepare rice beds to plant upland dry rice.

Development of Alternative Agriculture Producers and Consumers Network in Upper Northern Thailand

Other Project Activities

[Making a Fire Break]

Every dry season there is the risk that forest fires will get out of control and cause serious damage. Villages need to work together to build fire breaks to keep fires contained in the event of a forest fire. In Maeto village, Pro-Con-Net helped villagers make the fire break.

[Planting trees ๕]

Pro-Con-Net supplied several varieties of local saplings to support students in planting trees in Nafan village, Sameung District. It was the selected village development project to mark National Thai Agriculture Day.

[Community Forest support]

Obtaining recognition for community forest rights is the recognition of the rights of local peoples to use, maintain and preserve their local forest resources is a major issue in Thailand. Here Pro-Con-Net helped villagers in Maeto to mark out the boundaries of the forest they traditionally use in the hopes that their community forest rights will gain official recognition.

[Rotating Market]

Farmers from the Chiang Mai Organic Producers Association (COPA) members sell their produce at regular rotating markets. Every Saturday they sell at the Imboon Market located at the Pro-Con-Net office in Chiang Mai city, on Sundays they sell in Lampun city about 30 km from Chiang Mai city and on Wednesdays, as shown in the photo here, they sell at Dara High School in Chiang Mai.

[Study Visits]

COPA farmers and other Pro-Con-Net supported activities receive many visitors from within Thailand and internationally. Here Canadian CUSO volunteers are visiting a farm in Hatsunpoi village.

[Consumer Group Activities]

B.6 Pro-Con-Net works with various consumer groups as well to raise awareness about the problems faced by farmers and the dangers of pesticide use and consumption. The main philosophy of Pro-Con-Net is to bring consumers and producers, i.e. farmers, together so they can build relationships, not relationships just based on money. Here Chiang Mai consumers are on a field trip to visit a COPA farm in Maeta village.

Another activity that producers and consumers do together is testing chemical pesticide residues in fruits and vegetables, both in what COPA farmers grow and what is generally available in local markets. Through this activity consumers can see first hand what is in the foods they normally eat and it builds confidence between producers and consumers to test COPA produce as well.

[Imboon Centre]

Imboon Centre for Health and the Environment, located below the Pro-Con-Net office, is run as a cooperative selling dry goods of COPA members. To increase product diversity, the coop also sells natural goods promoting health and the environment from other NGOs and local income generating projects.

[Students farm tour]

A high school consumer group club from Chiang Mai visits an organic farm to meet and talk with COPA farmers and to pick some organic strawberries.

Sustainable Agriculture concepts and principle

Pro-Con-Net director, Chomchuan Boonrahong, is conducting the first workshop with farmers in Bangderm village on the concepts and philosophies behind sustainable agriculture.

This is the Sustainable Agriculture Concepts workshop in Maeto village.

Getsuda Buddah, the head of Pro-Con-Net's Producer Section, is conducting the Sustainable Agriculture Concepts workshop in Donjeang village.

Farmers from Omlong village go on a study tour to see one of COPA's founding groups in Maeta, established in 1993.

Farmers from Maeto go on a study tour to a COPA farm in Padeng village in Maedang district. Since Maeto is in a mountainous region, they are taken to see an example of organic highland farming.

Farmers from Donjeang village on a study tour to Maeta, one of COPA's model farms.

Organic farming Methods and Technical Training

[Training on Farm Planning]

Farmers from Maeto are learning how to prepare their land for organic agriculture in the highlands. Here they are using A-frames to make measure and make contours for planting beds to grow upland dry cultivation rice.

[Training on Soil Improvement]

E.2 Villagers from Donjeang, Omlong and Bangderm have collected eggshells from Baetago, a company that raises chicks in Lamphun. The eggshells are crushed and then mixed into the soil to raise calcium levels. They can also be mixed with natural fertiliser to improve calcium content.

Farmers are learning that they need to mix various kinds of natural fertilisers, composts etc. into their soil to replace minerals, micro-organisms and other nutrients to improve soil quality. For example, here farmers in Donjeang are mixing in rice husk charcoal to increase potassium levels.

[Seed sewing and germination monitoring]

In order to collect and germinate seeds themselves farmers need to learn a variety of skills, e.g. when to collect, what to look for, the best time, how to store seeds, various methods for germination and watching to decide what works best, etc.. Here farmers are sharing with each other what techniques they have used and the success they have had.

[Ecological Pest Management (EMP) Training]

As an alternative to chemical pesticides, farmers can use various locally found herbs to repel problem pests. Here farmers are making a mix of neem, galanga and lemon grass. One kilogram of each herb is pounded together then the total mixture is put into 1 liter of water and left to sit overnight. The next day, the liquid is squeezed out and the extract can be mixed with water, at a ratio of 1:10, to be used as a natural insect repellent.

[Indigenous Micro-organisms (IMO) Training]

There are many different mixes that can be made to grow micro-organisms to improve soil conditions. Fish, fruits, vegetables can all be used with different results. Here chopped banana tree stalk, 1 kg, and 1 kg of cane sugar are mixed and left to ferment for 1 week to a month. Water is then added to the fermented mixture at a ratio of 500:1 part fermentation (if fish is used the ratio of water to fermentation is 1000:1).

[Compost Tea & quick compost]

Various quick and slow composts can be made to aid soil fertility. Farmers from Bangderm and Omlong are learning how to make compost tea which is a good to add nitrogen to the soil. Cow, buffalo or chicken dung and organic waste material are mixed together at a ratio of 1:3. The mixture is then put into a big and submerged in water for 1 week. Afterwards it is mixed with 10 parts water to be used for fertilisation.

[Making Bio-fertiliser or bokashi]

Animal dung is mixed with rice husk, coconut meat & cake, peat moss and water. The mixture is kept in a watertight container, 4 meters by 1 meter, and is stirred everyday for 15 days. About 5 kg is made at a time.

[Fermented Mature Compost]

One slow, or mature, compost farmers can make is from equal parts of cow dung and peat moss mixed with 3 parts hey from rice, bean, etc.. The 3 ingredients are layered, then mixed with water, then layered again, with more water added, etc. The compost will now increase in temperature. Every 15 days, for about 3 months, the mixture must be inverted to ensure even temperature distribution.

Installing Irrigation system in Donjeang, Rueng family farm
E.10 Using the electric pump, water is drawn up from the pond into the irrigation pipes.

The water is bought to Mr. Rueng's orchard where he is growing longan, banana and lemon grass. Soybeans were also planted to improve the soil. On the far left are the water storage tanks that stores water for the sprinklers (the vertical pipe in the picture). The irrigation is so he can irrigate his young plants during the dry season as well. Picture: Ruri Kitadai (far left), Mr. Rueng (far right).

[Irrigation pipes in Omlong, Boondong family farm]

E.12 The Boondong farm is located in a valley. Pipes and sprinkler system were installed to irrigate their strawberry fields which are inter-cropped with a variety of fruits and vegetables: bananas, passion fruit, lemon grass, mango, guava, cabbage, broccoli, etc. The barrel in the right of the photo is compost tea.

Follow-up and Ongoing Support

After training sessions, villages receive regular visits from Pro-Con-Net staff field workers to discuss any problems they may be having and to give ongoing support, particularly during the most difficult first 2-3 years of switching to organic methods. Here farmers in Maeto are sharing their experiences with project staff.

[Join Monthly Meetings]

Every month, all COPA farmers in a village will meet together to discuss problems they are having, policies and rules for being members of the group, marketing issues such as organising to send goods to the city, setting prices, etc. Pro-Con-Net staff join these meetings to help solve any problems and to ensure coordination of marketing and policies between groups. Farmer leaders from each village also join monthly COPA meetings at the Pro-Con-Net office.

Monthly meeting in Donjeang village.

บทที่ 2

ข้อเสนอของความร่วมมือภาคเกษตรไทย-ญี่ปุ่น

หลักการของความร่วมมือ

1. เป้าหมายของความร่วมมือ : ความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ต้องนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและสามารถยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตของเกษตรกรทั้งสองฝ่าย
2. รูปแบบของความร่วมมือ : เนื่องจากไทยและญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์และความร่วมมือกันมายาวนาน แต่ความสัมพันธ์และความร่วมมือแต่เดิมเป็นลักษณะของ “ผู้ให้และผู้รับ” ดังนั้น ความร่วมมือของภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่นภายใต้ JTEPA ควรจะมีลักษณะใหม่ กล่าวคือ เป็นแบบ “หุ้นส่วน” มากกว่า “ผู้ให้และผู้รับ” ในรูปแบบเดิม
3. ขอบเขตของความตกลง : เนื่องจากไทยและญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์กันมานาน และมีความร่วมมือระหว่างกันอยู่ภายใต้กรอบความตกลงอื่นหลายกรอบแล้ว รวมทั้งประเทศไทยยังมีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่ยังไม่ทัดเทียมกับญี่ปุ่นด้วย ดังนั้น ความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่นภายใต้ JTEPA ควรเน้นไปที่การเพิ่มศักยภาพทางด้านความรู้และเทคโนโลยีของฝ่ายไทย โดยที่เป็นความร่วมมือในกรอบใหม่ที่นอกเหนือไปจากกรอบความร่วมมือเดิมที่มีอยู่แล้ว (ODA plus)

Areas of Cooperation

1. พัฒนาศักยภาพเกษตรกร

- 1.1 การพัฒนาเกษตรกรและผู้ประกอบการ : เนื่องจากเกษตรกรและผู้ประกอบการที่จะส่งสินค้าไปตลาดญี่ปุ่นได้ต้องได้รับการรับรองมาตรฐานจากฝ่ายญี่ปุ่นก่อน เพราะฉะนั้น จำนวนผู้ผลิต และผู้ประกอบการที่มีความสามารถจะทำได้จึงมีจำนวนจำกัด ดังนั้น เพื่อเพิ่มจำนวนผู้ผลิต และผู้ประกอบการที่มีศักยภาพในการผลิตและผู้ประกอบการที่ส่งออกผลิตผลไปประเทศญี่ปุ่นให้มากขึ้น การพัฒนาเกษตรกรและผู้ประกอบการเพื่อให้ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพจึงเป็นสิ่งจำเป็น

1.2 การพัฒนาบุคลากรในระบบตรวจสอบและควบคุมมาตรฐานคุณภาพสินค้า : เนื่องจากญี่ปุ่นได้ตั้งมาตรฐานความปลอดภัยด้านอาหารและสุขอนามัยด้านอาหารไว้สูง และระบบการตรวจสอบมีความเข้มงวดมาก ทำให้ฝ่ายไทยต้องเพิ่มความเข้มงวดในการตรวจสอบและควบคุมมาตรฐานซึ่งจำเป็นต้องใช้บุคลากรที่มีความรู้เฉพาะทางมาก แต่ประเทศไทยยังขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณสมบัติดังกล่าว ดังนั้น ความร่วมมือกับญี่ปุ่นในการพัฒนาบุคลากรในด้านนี้จึงเป็นสิ่งจำเป็น

2. การพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรและมาตรฐานการส่งออก

2.1 Product Improvement : เนื่องจาก MRLs Agricultural Chemicals in Food 2003 ของญี่ปุ่น ได้มีการตั้งมาตรฐานเรื่องสารตกค้างในพืชผักไว้ คือ ชนิดของสารตกค้างที่ต้องถูกตรวจสอบว่ามีปริมาณเกินตามมาตรฐานของญี่ปุ่นหรือไม่ มีเป็นจำนวนมาก ดังนั้น ความร่วมมือกับญี่ปุ่น โดยการให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตและการดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว การคัดแยก และการบรรจุหีบห่อแก่เกษตรกรไทยและผู้ประกอบการเกษตรและด้านอาหารของไทยจึงเป็นเรื่องจำเป็น

2.2 Inspection Process : ตามที่ MRLs Agricultural Chemicals in Food 2003 ได้มีการตั้งมาตรฐานเรื่องสารตกค้างไว้ เช่นเดียวกับ Food Sanitation Law 2003 (revised version) ก็ได้ตั้งมาตรฐานความปลอดภัยและสุขอนามัยของอาหารไว้สูงเช่นเดียวกัน ซึ่งระบบตรวจสอบและกระบวนการควบคุมมาตรฐานของไทยไม่มีประสิทธิภาพ/ไม่เข้มงวดเพียงพอ รวมทั้งมีข้อจำกัดในเรื่องปริมาณบุคลากรและห้องปฏิบัติการ ดังนั้น ความร่วมมือกับญี่ปุ่นจึงเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนี้ Food Safety Basic Law 2003 ของญี่ปุ่น ได้ให้ความสำคัญแก่เรื่อง Risk Assessment ค่อนข้างมาก ความร่วมมือกับญี่ปุ่นในการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีในเรื่องการพัฒนามาตรฐานคุณภาพสินค้าโดยแยกแต่ละกลุ่มสินค้าให้แก่ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และบุคลากรในกระบวนการตรวจสอบ ควบคุมมาตรฐานของไทยจึงเป็นสิ่งจำเป็นด้วย

3. การพัฒนาความเข้มแข็งของสหกรณ์การเกษตรไทย

3.1 การถ่ายทอดประสบการณ์และระบบการบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตร : สหกรณ์การเกษตรญี่ปุ่น มีระบบการจัดการที่เข้มแข็ง และครอบคลุมรอบด้าน สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกสหกรณ์ ทั้งทางเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตในสังคม

ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการถ่ายทอดประสบการณ์ของสหกรณ์การเกษตรญี่ปุ่น ให้แก่สหกรณ์การเกษตรไทยจะเป็นประโยชน์ต่อสหกรณ์การเกษตรไทยที่จะนำมาปรับใช้ต่อไป

3.2 การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางการค้าและการร่วมลงทุนระหว่างสหกรณ์ของทั้งสอง

ประเทศ : ภาคเกษตรญี่ปุ่นในปัจจุบันมีปัญหาด้านแรงงาน และพื้นที่ทำการเกษตรที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีความยากลำบากที่จะผลิตสินค้าได้ตามความต้องการของผู้บริโภคในประเทศ ในขณะเดียวกัน ภาคเกษตรของไทยมีความต้องการความรู้/เทคโนโลยี เงินทุนในการประกอบกิจการ และตลาดสำหรับส่งออกสินค้า ดังนั้นการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนสินค้าและการลงทุนระหว่างสหกรณ์การเกษตรของทั้งสองประเทศจะเป็นประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองฝ่าย

Forms of Cooperation

1. การแลกเปลี่ยนเกษตรกร, บุคลากรที่ทำงานด้านสหกรณ์การเกษตร, และผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์การเกษตร/วิทยาศาสตร์การอาหาร/กระบวนการผลิตและตรวจสอบคุณภาพสินค้าเกษตรและอาหารเพื่อถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีเกี่ยวกับการผลิต มาตรฐานและระบบตรวจสอบควบคุมต่าง ๆ
2. การให้ทุนการศึกษาโดยรัฐบาลญี่ปุ่น เพื่อให้บุคลากรไทยไปศึกษาเฉพาะด้านที่เกี่ยวกับการเกษตรในญี่ปุ่นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยมีข้อผูกพันว่าจะต้องกลับมาทำกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวในประเทศไทย
3. โครงการฝึกอบรมและวิจัยร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยี
4. สนับสนุนให้ภาคเอกชนญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนในเรื่องการจัดตั้งระบบตรวจสอบและห้องปฏิบัติการในไทยโดยร่วมกับภาคเอกชนไทย เพื่อเป็นการเพิ่มปริมาณห้องปฏิบัติการให้เพียงพอแก่ความต้องการในการส่งออกและช่วยเพิ่มพูนความรู้และทักษะแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย
5. ส่งเสริมความร่วมมือโดยตรงระหว่างสหกรณ์การเกษตรของไทยและสหกรณ์การเกษตรของญี่ปุ่น โดยการเลือกสหกรณ์การเกษตรไทยและสหกรณ์การเกษตรญี่ปุ่นที่มีความพร้อมที่จะร่วมมือกัน เป็นโครงการนำร่อง ประมาณ 2 ถึง 3 แห่ง โดยให้ฝ่ายญี่ปุ่นมาลงทุนผลิตในประเทศไทย และนำเข้าสินค้าไปญี่ปุ่น โดยผ่านสหกรณ์การเกษตรญี่ปุ่น

ข้อเสนอที่เป็นรูปธรรมสำหรับความร่วมมือภาคเกษตรไทย-ญี่ปุ่น

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

1.1 ข้อเสนอโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้าน food safety ในประเทศไทย

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นโดยการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับระบบ food safety ในประเทศไทย พบว่ามีความขาดแคลนบุคลากรและห้องปฏิบัติการในการตรวจสอบและควบคุมมาตรฐานของสินค้าเกษตรและสินค้าเกษตรอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก การเพิ่มปริมาณบุคลากรและเพิ่มความรู้และทักษะให้แก่บุคลากรจึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วน ซึ่งญี่ปุ่นสามารถจะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นี้ได้โดยผ่านการทำงานวิจัยร่วมกัน หรือ การแลกเปลี่ยนบุคลากร หรือ การฝึกอบรมต่าง ๆ ซึ่งต้องขยายขอบเขตของความร่วมมือออกไปให้กว้างขวางและครอบคลุมมากกว่าขอบเขตของความร่วมมือเดิมที่มีอยู่ ซึ่งส่วนมากเน้นความร่วมมือที่ได้รับการสนับสนุนโดย JICA ซึ่งในกรณีนี้ แม้ว่า JICA จะยังคงเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินโครงการความร่วมมือต่าง ๆ อยู่เช่นเดิม แต่ปริมาณและคุณภาพของความร่วมมือต้องขยายมากขึ้น รวมทั้งให้ความสำคัญแก่ประเด็นหรือโครงการที่ฝ่ายไทยได้จัดลำดับความสำคัญมาแล้วด้วย ซึ่งในกรณีของ food safety นี้ เนื่องจาก JICA ได้ร่วมกับนักวิชาการไทยบางส่วนศึกษาเรื่องการสร้างระบบ food safety ได้แล้ว จึงน่าจะมีการนำผลการศึกษาดังกล่าวมาทบทวนและประยุกต์ใช้ โดยที่ฝ่ายไทยอาจหาหน่วยงานที่มีความรู้ทางวิชาการและความพร้อมทางห้องปฏิบัติการอยู่ระดับหนึ่งแล้ว เช่น มหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางในการประสานงานกับฝ่ายญี่ปุ่น เพื่อจัดการฝึกอบรมต่าง ๆ เพื่อเพิ่มทั้งปริมาณและคุณภาพแก่บุคลากรด้าน food safety ของไทย

1.2 ข้อเสนอเรื่องทุนการศึกษาสำหรับเกษตรกร บุคลากรของสหกรณ์การเกษตรและบุคลากรเกษตรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของไทยไปศึกษาเฉพาะทางที่ประเทศญี่ปุ่น

เนื่องจากความต้องการสินค้าเกษตรของตลาดญี่ปุ่นมีความเฉพาะเจาะจงและมีมาตรฐานสูง การจะทำให้สินค้าเกษตรของไทยมีคุณภาพได้มาตรฐานดังกล่าว จำเป็นต้องมีความรู้ในการจัดการดูแลและควบคุมตั้งแต่ขั้นตอนการผลิตเริ่มต้น ไปจนถึงการบรรจุและส่งออก ดังนั้น การให้โอกาสเกษตรกรไทยและผู้ประกอบการไทยไปศึกษาระบบต่าง ๆ ดังกล่าวของญี่ปุ่นจะเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์มากสำหรับฝ่ายไทยในการพัฒนาและปรับปรุง

คุณภาพของสินค้า นอกจากนี้ บุคลากรด้านวิทยาศาสตร์โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีการเกษตรในเรื่อง food safety ของไทย ยังมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการเพิ่มศักยภาพและทักษะเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวให้มากขึ้น โดยเฉพาะในกรณีที่เป็นความรู้/ทักษะใหม่ ๆ ที่กำลังจะกลายเป็นมาตรฐานสากล ดังนั้น การให้โอกาสบุคลากรไทยไปศึกษาในเรื่องดังกล่าวจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง และในส่วนของสหกรณ์การเกษตรก็เช่นเดียวกัน ประสบการณ์ของความสำเร็จของญี่ปุ่น ในการบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรจะเป็นต้นแบบที่ดีของสหกรณ์การเกษตรไทย ซึ่งบุคลากรของสหกรณ์การเกษตรไทยควรได้มีโอกาสไปเรียนรู้จากญี่ปุ่น

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินโครงการสนับสนุนการศึกษาดังกล่าว ฝ่ายไทยมีข้อจำกัดมากในเรื่องเงินทุนสำหรับนักศึกษา ดังนั้น การมีทุนการศึกษาสำหรับนักเรียน, นักศึกษา, และบุคลากรไทยในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น โดยแยกเป็นโครงการต่างหากออกจากโครงการการให้ทุนการศึกษาโดยรัฐบาลญี่ปุ่น (Monbusho) ในรูปแบบเดิมรวมทั้งมีข้อผูกพันต่อผู้รับทุนว่าจะต้องกลับมาทำงานในด้านที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียนมาแม้ว่าจะเป็นทุนให้เปล่าของรัฐบาลญี่ปุ่นก็ตาม เพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศไทยด้วย และจากการสำรวจสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรในเขต Tokyo และบางจังหวัดพบว่า มีสถาบันการศึกษาหลายแห่งให้ความสนใจและพร้อมที่จะรับนักศึกษาไทยเข้าศึกษาต่อในสถาบันของตนเอง ถ้านักศึกษาดังกล่าวนั้นได้รับทุนของรัฐบาลญี่ปุ่นแล้ว เช่น Koibuchi College of Agriculture, Mie University, และ Tokyo University of Agriculture เป็นต้น

1.3 ข้อเสนอโครงการแลกเปลี่ยนความรู้และบุคลากรด้านการเกษตรของ KOIBUCHI College of Agriculture และคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตั้งแต่ปี 2002 เป็นต้นมา ได้มีการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและมีโครงการ farm stay ระหว่างคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กับ KOIBUCHI College of Agriculture ต่อมาในปี 2004 ได้มีการทำข้อตกลงความร่วมมืออย่างเป็นทางการระหว่างสถาบันทั้งสองในการดำเนินโครงการความร่วมมือต่าง ๆ และต่อมาในปี 2005 ก็ได้มีการทำข้อตกลงความร่วมมือลักษณะดังกล่าวระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ของไทยกับ KOIBUCHI College of Agriculture ด้วย

จากพัฒนาการดังกล่าว ในปัจจุบันได้มีความริเริ่มจากคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และ KOIBUCHI College of Agriculture ในการทำ

โครงการแลกเปลี่ยนความรู้ และบุคลากรด้านการเกษตรของกันและกัน ทั้งบุคลากรด้านการเกษตรที่เป็นอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ นักศึกษา และเกษตรกร โดยที่เป็นทั้งโครงการฝึกอบรมระยะสั้น ระยะยาว ในรูปแบบให้ประกาศนียบัตรและโครงการศึกษาที่ให้ปริญญาด้วย

ในการดำเนินโครงการแลกเปลี่ยนนี้ทาง KOIBUCHI College of Agriculture นอกจากจะร่วมมือกับคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แล้ว ยังจะร่วมมือกับกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ของไทยอีกด้วย โดยที่ KOIBUCHI College of Agriculture จะร่วมมือกับคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดตั้งฟาร์มตัวอย่างภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต และทำหน้าที่เป็นผู้ส่งผู้เชี่ยวชาญมาทำโครงการฝึกอบรมในประเทศไทย ที่คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะทำหน้าที่เป็นผู้ร่วมมือ (Co-Host) อยู่ในประเทศไทยในการดำเนินโครงการดังกล่าว ในขณะที่กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะเป็นผู้ทำหน้าที่คัดเลือก/เตรียมบุคลากรฝ่ายไทยที่จะเข้าร่วมในโครงการ

ความมุ่งหมายสำคัญของโครงการนี้ อยู่ที่การสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่และผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรของไทยให้มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการผลิต ผลิตผลการเกษตร การคัดเลือกคุณภาพ การเก็บรักษา การบรรจุหีบห่อ และการบริหารจัดการธุรกิจการเกษตรของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งจะได้รับจากการฝึกอบรม รวมทั้งเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้/เทคโนโลยีด้านการเกษตรระหว่างกันด้วย เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคเกษตรของทั้งสองประเทศ

2. การพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรและมาตรฐานการส่งออก

2.1 ข้อเสนอโครงการจัดตั้งศูนย์ตรวจสอบสินค้าเกษตรและเกษตรอุตสาหกรรม เพื่อออกไปรับรองคุณภาพสำหรับการส่งออก

โครงการจัดตั้งศูนย์ตรวจสอบสินค้าเกษตรและเกษตรอุตสาหกรรม เพื่อออกไปรับรองคุณภาพสำหรับการส่งออกโดย คณะเกษตร กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ร่วมกับจังหวัดนครปฐม ภายใต้โครงการยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดภาคกลางตะวันตก (นครปฐม, ราชบุรี, กาญจนบุรี, สุพรรณบุรี) มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดตั้งระบบความปลอดภัยด้านอาหาร (food safety) อย่างครบวงจร ตั้งแต่การผลิต จนถึงการส่งออก โดยกิจกรรมหลักจะเน้นที่การให้ความรู้แก่เกษตรกร ผู้ประกอบการและผู้ส่งออก ให้

ผลิตสินค้าเกษตรและเกษตรอุตสาหกรรมที่มีมาตรฐานความปลอดภัยด้านอาหารสูงเป็นที่ ยอมรับของตลาด (ประเทศผู้นำเข้า) รวมทั้งดำเนินการในการตรวจสอบและควบคุมมาตรฐาน เพื่อให้การผลิตและผลิตผลที่ได้มีมาตรฐานด้วย

ศูนย์ฯ นี้ได้เริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2547 (2004) และจะเปิดเป็นทางการใน ปี 2548 (2005) โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และจังหวัด นครปฐม และสำหรับการดำเนินการขั้นต่อไป เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น สิ่งที่ ศูนย์ฯ มีความต้องการอย่างมากคือ การสนับสนุนทางด้านวิชาการและเทคโนโลยีทั้งจากใน ประเทศ (หน่วยงานอื่น ๆ ในประเทศ) และต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้ว ที่มี ระบบ food safety ที่มีมาตรฐาน ทั้งในเรื่องของระบบการผลิตและระบบการตรวจสอบและ ควบคุมมาตรฐาน ซึ่งถ้าเป็นไปได้ก็คือ ความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นในเรื่องของการสร้างระบบ ตรวจสอบเพื่อตรวจสอบคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐานตามที่ประเทศผู้นำเข้ากำหนด หรือ ตามหลักการสากล (เช่น CODEX)

นอกจากนั้น ศูนย์ฯ ยังมีแผนการที่จะจัดฝึกอบรมและให้ประกาศนียบัตรแก่เกษตรกร และผู้ประกอบการด้านอุตสาหกรรมเกษตร ดังนั้น บุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญใน ด้าน food safety และมาตรฐานต่าง ๆ ด้านอาหารจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก ซึ่งญี่ปุ่น สามารถเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมากได้ในกระบวนการนี้ (การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์)

2.2 ข้อเสนอโครงการความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนญี่ปุ่นกับบริษัทผู้ส่งออกไทยในการจัดตั้ง มาตรฐาน ระบบควบคุมและตรวจสอบคุณภาพสินค้า รวมทั้งห้องปฏิบัติการในทาง วิทยาศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการส่งออกสินค้าไทยไปต่างประเทศ

เนื่องจากจำนวนห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อควบคุมตรวจสอบคุณภาพ มาตรฐานสินค้าของไทยมีจำนวนจำกัด ในขณะที่การส่งออกสินค้าเป็นช่องทางของรายได้ หลักของประเทศ และการจะรักษาการตลาดหรือเปิดตลาดใหม่ได้ สินค้าที่มีคุณภาพหรือได้ มาตรฐานความต้องการของประเทศผู้นำเข้าเป็นเรื่องสำคัญมาก เพื่อควบคุมคุณภาพของ สินค้าให้ได้ตามมาตรฐานดังกล่าว การมีห้องปฏิบัติการที่ได้รับการรับรองมาตรฐานทั้งจาก ฝ่ายไทยและระดับสากลในจำนวนที่เพียงพอและกระจายไปตามส่วนต่าง ๆ ของประเทศเป็น ความจำเป็นเร่งด่วน ซึ่งภาครัฐไทยไม่สามารถตอบสนองได้ในเวลาอันรวดเร็วทันต่อความ ต้องการของภาคเอกชน ดังนั้น การสนับสนุนให้ภาคเอกชนญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนร่วมกับ ภาคเอกชนไทยในการตั้งห้องปฏิบัติการเพื่อควบคุมและตรวจสอบคุณภาพสินค้า จะเป็น

ทางออกของปัญหานี้ในระยะสั้น และในระยะยาว ภาคเอกชนไทยและเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยจะ
ได้เรียนรู้ทักษะและความชำนาญเหล่านี้ เพื่อที่จะได้จัดการเองได้ในเวลาต่อไป และลดการ
พึ่งพิงญี่ปุ่นลง

2.3 ข้อเสนอโครงการสร้างความเข้มแข็งแก่ระบบ Food Safety ของประเทศไทย

เนื่องจากสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช) ร่วมกับ JICA
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างความเข้มแข็งแก่นโยบายและระบบ food safety ในประเทศ
ไทยแล้วเสร็จในปี 2004 โดยในรายงานการวิจัยดังกล่าวมีข้อเสนอในการดำเนินการแบ่งเป็น
โครงการด้านต่าง ๆ ถึง 19 โครงการ ซึ่งแต่ละโครงการจะมีความสำคัญในตัวเองและมี
ความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ระบบ food safety ในเมืองไทย ดังนั้น
น่าจะมีการนำข้อเสนอโครงการทั้ง 19 โครงการมาพิจารณาและหารือร่วมกับ JICA เพื่อ
จัดลำดับความสำคัญและแสวงหาหนทางในการดำเนินการให้เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ เพื่อ
เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของระบบการติดต่อสื่อสารด้านความปลอดภัยของอาหาร
ระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลญี่ปุ่น การจัดตั้งคณะกรรมการความปลอดภัยของอาหาร (The
Committee on Food Safety) เป็นอีกประเด็นหนึ่ง ที่ควรได้รับการพิจารณาดำเนินการเพื่อ
เป็นกลไกในการผลักดันและสนับสนุนโครงการและพิจารณาประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ
ความปลอดภัยของอาหาร ตลอดจนการกำหนดบทบาทและกรอบการทำงานที่ชัดเจน เพื่อ
ประสิทธิภาพในการดำเนินงาน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างระบบ food safety ใน
ประเทศไทยในระยะยาวต่อไป

3. ความร่วมมือระหว่างเกษตรกรและระหว่างสหกรณ์การเกษตรทั้งสองฝ่าย

3.1 ข้อเสนอต่อโครงการ Japan Agricultural Exchange Council (JAEC)

เป็นโครงการที่มีอยู่แล้วภายใต้กรอบความร่วมมือระหว่าง กระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์ของไทยกับ JICA จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นโดยการสัมภาษณ์พบว่า เกษตรกรที่
เคยเข้าร่วมโครงการนี้ เห็นว่าโครงการนี้เป็นประโยชน์ต่อทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ เกษตรกรไทย
ได้เรียนรู้ระบบและความก้าวหน้าทางการเกษตรของญี่ปุ่น ในขณะที่ครอบครัวเกษตรกรญี่ปุ่นได้
แรงงานจากเกษตรกรไทยไปช่วยในกิจกรรมการเกษตรของตน นอกจากนี้ ผลของการเข้า

ร่วมโครงการยังทำให้เกษตรกรของทั้งสองฝ่ายเข้าใจ/ไว้วางใจกันมากขึ้น นำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดี

อย่างไรก็ตาม เกษตรกรไทยที่กลับมาจากการร่วมโครงการนี้แล้วให้ความเห็นว่าระยะเวลาของโครงการน่าจะถูกขยายให้ครบรอบปี เพื่อที่จะได้เรียนรู้การทำเกษตรอย่างครบวงจรใน 1 ปี ไม่ใช่เฉพาะการปลูก หรือการเก็บเกี่ยวเท่านั้น รวมทั้งควรมีระบบที่ให้เกษตรกรที่เคยร่วมโครงการนี้แล้ว และกลับมาทำการเกษตรในประเทศไทยได้กลับไปญี่ปุ่นอีก เพื่อเพิ่มพูนความรู้ หลังจากมีประสบการณ์จริงของการนำความรู้จากญี่ปุ่นมาใช้ในภาคเกษตรไทยแล้วประสบความสำเร็จ หรือเผชิญปัญหา ในขณะเดียวกัน เนื่องจากแรงงานภาคเกษตรในญี่ปุ่นกำลังลดลงอย่างมากและต่อเนื่อง ความต้องการแรงงานในภาคเกษตรของญี่ปุ่นเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัด ดังนั้น โครงการขยายเวลาของ JAEC น่าจะตอบสนองความต้องการของทั้งสองฝ่าย

นอกจากนั้น จากการสัมภาษณ์เกษตรกรญี่ปุ่นที่เคยรับยุวเกษตรกรจากประเทศไทยเข้าไปฝึกงานในฟาร์มของตนพบว่า เกษตรกรที่ทำการสัมภาษณ์ทั้ง 100 เปอร์เซ็นต์ เห็นด้วยและสนับสนุน การเพิ่มจำนวนนักฝึกงานไทยให้มากขึ้นและขยายเวลาการฝึกให้นานขึ้น รวมถึงการให้โอกาสผู้ผ่านการฝึกงานจากประเทศญี่ปุ่นแล้วกลับมาประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้มีโอกาสกลับไปหาประสบการณ์ที่ประเทศญี่ปุ่นใหม่อีกครั้งหนึ่ง แต่มีเงื่อนไขขอให้รัฐบาลญี่ปุ่นสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการโครงการรับนักฝึกงานจากไทยให้มากขึ้น เพราะมีเช่นนั้นแล้วจะกลายเป็นภาระของเกษตรกรญี่ปุ่น ทำให้เกษตรกรญี่ปุ่นไม่พร้อมที่จะร่วมโครงการนี้

3.2 ข้อเสนอเรื่องการลงทุนร่วมกันระหว่างเกษตรกรไทยกับเกษตรกรญี่ปุ่นในการผลิตสินค้าเกษตรในประเทศไทยเพื่อนำเข้าตลาดญี่ปุ่น

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น โดยการสัมภาษณ์พบว่า ผลจากการที่เกษตรกรไทยและเกษตรกรญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งได้เข้าร่วมในโครงการ JAEC ทำให้เกษตรกรกลุ่มนี้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและคิดจะขยายขอบเขตความสัมพันธ์ดังกล่าวออกไปในด้านธุรกิจ ด้วย นั่นคือ เกษตรกรญี่ปุ่นจะเข้ามาร่วมลงทุนกับเกษตรกรไทยในการผลิตพืชผลทางการเกษตรที่ไม่สามารถผลิตได้ในญี่ปุ่นเพื่อส่งออกไปยังตลาดญี่ปุ่น จากการสำรวจข้อมูลของเกษตรกรไทยพบว่าผลไม้มากที่สุดที่เกษตรกรไทยคิดว่ามีศักยภาพในการส่งออกได้ก็คือ ทุเรียน มังคุด และมะม่วง ในขณะที่เดียวกันจากการสำรวจข้อมูลจากฝ่ายญี่ปุ่นก็พบว่าตลาดญี่ปุ่นมีความ

ต้องการผลไม้ไทยในประเภทเดียวกันคือ ทูเรียน มังคุด มะม่วง ดังนั้น ถ้าเรื่องนี้ได้รับการสนับสนุนโดยรัฐของทั้งสองฝ่ายแล้วก็จะเกิดความร่วมมือที่เป็นประโยชน์แก่เกษตรกรของทั้งสองฝ่ายอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม จากการพูดคุย/สัมภาษณ์สหกรณ์การเกษตรของญี่ปุ่น (JA Zenchu) พบว่า ฝ่ายญี่ปุ่นยังไม่มีความเข้าใจหรือความชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องนี้มากนัก โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องการส่งสินค้าออกสู่ตลาด เพราะเกษตรกรญี่ปุ่นบางกลุ่มเกรงว่าจะเป็นการผลิตสินค้าเกษตรและนำเข้าสู่ตลาดญี่ปุ่นเท่านั้น ทำให้เกษตรกรญี่ปุ่นได้รับผลกระทบในกรณีที่ถ้าเป็นการผลิตร่วมกันระหว่างเกษตรกรไทยกับเกษตรกรญี่ปุ่นแล้วส่งสินค้าไปยังตลาดประเทศที่สาม จะเป็นแนวทางที่ฝ่ายเกษตรกรญี่ปุ่นยอมรับได้มากกว่า ซึ่งรายละเอียดในเรื่องเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการหารือต่อไป และสหกรณ์การเกษตรของญี่ปุ่นก็ได้รับที่จะคิด/พิจารณา/ออกแบบรูปแบบของการลงทุนร่วมกันระหว่างเกษตรกรญี่ปุ่นกับเกษตรกรไทยด้วย

3.3 ข้อเสนอเรื่องการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสหกรณ์การเกษตรของทั้งสองฝ่ายในระดับจังหวัด

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น โดยการสัมภาษณ์พบว่า เกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรของไทยหลายแห่งมีความเข้มแข็งและมีความพร้อมในการติดต่อสัมพันธ์ และแลกเปลี่ยนค้าขายกับสหกรณ์ของต่างประเทศได้ ในขณะเดียวกัน นโยบายในปัจจุบันของญี่ปุ่นคือ การส่งเสริมการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น ดังนั้น รัฐบาลญี่ปุ่น จึงสนับสนุนให้แต่ละจังหวัดดำเนินกิจกรรมด้านความร่วมมือ/ความสัมพันธ์กับต่างประเทศได้ ครอบคลุมเท่าที่ไม่ขัดกับกฎหมายแม่บทของประเทศ ซึ่งในกรณีนี้จึงมีความเป็นไปได้ที่สหกรณ์การเกษตรของทั้งสองฝ่ายในระดับจังหวัดจะประสานงานมีความสัมพันธ์ และทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างกัน และจากการสอบถามเกษตรกรกลุ่มหนึ่งที่ผลิตผัก/ผลไม้ เพื่อการส่งออก ให้ข้อมูลว่าจังหวัดของฝ่ายไทย ที่พร้อมจะทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจดังกล่าว ได้แก่ จังหวัดเพชรบูรณ์, จังหวัดระยอง, และจังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น ในขณะที่ จากการสัมภาษณ์เกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรของญี่ปุ่นพบว่าจังหวัดที่มีความพร้อมและสนใจจะร่วมมือกับต่างประเทศคือจังหวัด Kanagawa, และ Ibaragi เป็นต้น ซึ่งเรื่องนี้ถ้าได้รับการสนับสนุนโดยรัฐของทั้งสองฝ่ายก็จะช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรของทั้งสองฝ่ายมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมากขึ้น

ข้อสังเกตในเรื่องโอกาสและความเป็นไปได้ในการดำเนินการความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่น

1. ความคาดหวังของฝ่ายไทย

- ในประเด็นเรื่องหลักการของความร่วมมือ ฝ่ายไทยมีความเข้าใจว่า การเจรจาเรื่องความร่วมมือภาคเกษตรจะเป็นคนละส่วนกับเรื่องการค้าสินค้าที่เน้นในเรื่องการลดภาษี ทั้งไม่ใช่เรื่องที่สามารถจะถูกนำมาเจรจาทดแทนกันได้ หากแต่เป็นเรื่องที่ควรได้รับการเจรจาคู่ขนานกันไป เพื่อนำไปสู่ผลประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองฝ่าย เพราะฝ่ายไทยมีความเชื่อว่า JTEPA ไม่ใช่เพียงแค่การสร้างเขตการค้าเสรีระหว่างไทยและญี่ปุ่น (Free Trade Area - FTA) ซึ่งเน้นในเรื่องการค้าเป็นหลักเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ในลักษณะการเป็น “หุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ” (Economic Partnership) มากกว่า

- สำหรับเป้าหมายไกลที่สุดของการทำความร่วมมือภาคเกษตรที่ฝ่ายไทยคาดหวังก็คือ การทำข้อตกลง Mutual Recognition (MRA) สำหรับสินค้าเกษตร เพื่อความสะดวกในการเข้าตลาดและโอกาสที่มากขึ้นของการเข้าตลาดสินค้าเกษตรของญี่ปุ่น (Market Access) แต่เนื่องจากทั้งสองประเด็นนี้เป็นเรื่องอ่อนไหวสำหรับญี่ปุ่น ฝ่ายไทยจึงหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึงเรื่องนี้โดยตรง หากแต่พยายามผลักดันความร่วมมือภาคเกษตรในประเด็นเรื่องระบบความปลอดภัยด้านอาหารและสุขอนามัยด้านอาหาร (food safety) เพื่อที่จะยกระดับมาตรฐานคุณภาพสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์อาหารของไทยให้ได้มาตรฐานสากลและได้มาตรฐานญี่ปุ่นด้วย ซึ่งถ้าฝ่ายไทยสามารถพัฒนาคุณภาพสินค้าไปได้ถึงระดับนั้นแล้ว ก็จะเป็นการเปิดทางไปสู่การทำข้อตกลง Mutual Recognition และการเข้าตลาดญี่ปุ่น (Market Access) ได้ตามมา

- ในเรื่องของกระบวนการดำเนินการของความร่วมมือภาคเกษตร โดยเฉพาะในประเด็นเรื่อง food safety นั้น ฝ่ายไทยมีความคาดหวังว่า ลักษณะของการดำเนินการน่าจะเป็นแบบ ODA plus หมายความว่า ความร่วมมือภาคเกษตรที่จะเกิดขึ้นภายใต้ JTEPA โดยหลักการแล้วควรเป็นความร่วมมือในรูปแบบใหม่ที่แตกต่างจากโครงการความร่วมมือหรือการรับความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาที่ไทยกับญี่ปุ่นเคยมีมาก่อนแล้ว ส่วนหน่วยงานที่จะรับผิดชอบในเรื่องนี้ อาจจะมีการตั้งหน่วยงานขึ้นมา

ใหม่เพื่อดูแลจัดการเรื่องนี้โดยเฉพาะทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายญี่ปุ่น หรือจะดำเนินการภายใต้การดูแลของหน่วยงานเดิมที่มีอยู่ก็ได้ คือ ในกรณีของฝ่ายญี่ปุ่นเป็น JICA และฝ่ายไทยเป็นกรมวิเทศสหการ

- สำหรับกระบวนการดำเนินการของความร่วมมือภาคเกษตรในประเด็นเรื่อง Local to Local Linkage ฝ่ายไทยมีความคาดหวังว่า รูปแบบความร่วมมือจะเป็นลักษณะของการเป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียม ไม่ใช่ในลักษณะของการทำธุรกิจการเกษตรที่ฝ่ายญี่ปุ่นหวังแต่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ฝ่ายไทยคาดหวังในเรื่องของการลงทุนทางด้านเกษตรกรรมกันโดยตรงระหว่างสหกรณ์การเกษตรของไทยกับของญี่ปุ่นหรือระหว่างเกษตรกรไทยกับเกษตรกรญี่ปุ่น ทั้งนี้โดยที่ฝ่ายไทยเป็นผู้ลงทุนในเรื่องที่ดิน แรงงาน และวัตถุดิบอื่นๆ ในขณะที่ฝ่ายญี่ปุ่นจะเป็นผู้ลงทุนในเรื่องของเงินทุนและเทคโนโลยี และเกษตรกรไทยจะพัฒนาการผลิตสินค้าให้ได้ตามมาตรฐานของญี่ปุ่น ส่วนฝ่ายญี่ปุ่นต้องรับผิดชอบดูแลเรื่องการตลาดสำหรับสินค้าที่ผลิตออกมา ซึ่งถ้าเป็นสินค้าที่มีความอ่อนไหวสำหรับตลาดญี่ปุ่น ฝ่ายไทยก็ยินดีที่จะส่งออกสินค้าเหล่านั้นไปยังตลาดอื่นที่มีตลาดญี่ปุ่น

2. ความคาดหวังของฝ่ายญี่ปุ่น

- ในด้านหลักการแล้ว ฝ่ายญี่ปุ่นคาดหวังที่ให้ฝ่ายไทยลดการกีดกันฝ่ายญี่ปุ่นในเรื่องการเปิดเสรีสินค้าเกษตรซึ่งเป็นสินค้าอ่อนไหวของญี่ปุ่น โดยการเน้นความร่วมมือภาคเกษตรแทน ฝ่ายญี่ปุ่นให้ความสำคัญแก่ประเด็นความร่วมมือภาคเกษตรมากกว่าการค้าสินค้าเกษตร โดยอ้างเหตุผลว่า ในการทำเขตการค้าเสรีที่เน้นเรื่องของการค้าสินค้าและการลดภาษีนั้น ในขณะที่การดำเนินการดังกล่าวจะก่อให้เกิดผลกระทบทางลบแก่เกษตรกรญี่ปุ่น แต่ก็ได้มีอะไรเป็นหลักประกันว่า อัตราภาษีที่ลดลงไปนั้นจะทำให้สินค้าเกษตรไทยขายได้มากขึ้นในตลาดญี่ปุ่น และแม้ว่าสินค้าเกษตรไทยจะขายได้มากขึ้น แต่ก็ไม่มีอะไรเป็นเครื่องยืนยันว่า ผลกำไรนั้นจะไปถึงมือของเกษตรกรไทยและทำให้พวกเขามีชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งหมายความว่า ในที่สุดแล้ว การทำเขตการค้าเสรีที่ให้ความสำคัญแก่เรื่องการค้าและการลดภาษีจะทำให้เกิดผลลัพธ์ทางลบแก่เกษตรกรทั้งสองฝ่าย ในขณะที่ความร่วมมือภาคเกษตรจะเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่เกษตรกรของทั้งสองฝ่ายมากกว่า เพราะเกษตรกรญี่ปุ่นก็ไม่ต้องถูกกีดกันจากกระแสการเปิดเสรีทางการค้า ในขณะที่เกษตรกรไทยก็จะได้รับความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นในรูปแบบต่างๆ

- ในเรื่องของเป้าหมายของความร่วมมือภาคเกษตรนั้น ฝ่ายญี่ปุ่นตระหนักดีว่า ฝ่ายไทยต้องการทำข้อตกลง Mutual Recognition และคาดหวังในเรื่อง Market Access และการพัฒนาระบบ food safety ก็จะเป็นช่องทางหนึ่งที่จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ดังนั้นฝ่ายญี่ปุ่นจึงมีความระมัดระวังมากในการดำเนินการในเรื่องนี้ และพยายามให้ความสำคัญแก่เรื่อง Local to Local Linkage

มากกว่า ยิ่งกว่านั้น เนื่องจากญี่ปุ่นกำลังเผชิญหน้ากับแรงกดดันในเรื่องการเปิดเสรีจากหลายประเทศ ทำให้ญี่ปุ่นตระหนักว่า มาตรการด้านภาษีจะไม่สามารถถูกนำมาใช้ต่อไปได้ในระยะยาว และ มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีจะกลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการปกป้องตลาด ซึ่งระบบ food safety ก็เป็น มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีมาตรการหนึ่งที่ญี่ปุ่นคิดว่าอาจจะนำมาใช้ ดังนั้นญี่ปุ่นจึงมีความระมัดระวังใน เรื่องความร่วมมือกับไทยในเรื่องนี้

- สำหรับกระบวนการหรือรูปแบบของความร่วมมือภาคเกษตรโดยเฉพาะในเรื่องการพัฒนา ระบบ food safety นั้น ฝ่ายญี่ปุ่นเห็นว่าสามารถดำเนินการได้ภายใต้กรอบความร่วมมือเดิมที่มีอยู่ แล้ว โดยไม่จำเป็นต้องมีการเพิ่มเติม ถือเป็นส่วนหนึ่งของ ODA ที่ญี่ปุ่นให้แก่ไทย (ไม่ใช่ ODA plus) และหน่วยงานที่จะดูแลในเรื่องนี้ก็เป็นหน่วยงานเดิม คือ JICA เพราะมีความพร้อมอยู่แล้วทั้งใน ด้านบุคลากร เงินงบประมาณ และความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการโครงการ นอกจากนี้ รูปแบบ ในการดำเนินโครงการ ฝ่ายญี่ปุ่นเห็นว่าน่าจะเป็นลักษณะการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน

- ในส่วนของกระบวนการหรือรูปแบบของความร่วมมือภาคเกษตรในเรื่อง Local to Local Linkage ฝ่ายญี่ปุ่นจะให้ความสำคัญแก่เรื่องนี้มาก และมีท่าทีในการสนับสนุนอย่างแข็งขัน โดยเฉพาะในเรื่องของความร่วมมือโดยตรงระหว่างสหกรณ์การเกษตรทั้งสองฝ่าย หรือเกษตรกร ทั้ง สองฝ่าย ในรูปแบบของการฝึกอบรมหรือ Farm Stay แต่สำหรับเรื่องการลงทุนร่วมกันทางด้านการเกษตร ฝ่ายญี่ปุ่นให้ความเห็นว่า เนื่องจากยังไม่มีข้อมูลชัดเจนจากฝ่ายไทย ดังนั้น ฝ่ายญี่ปุ่นจึงยังไม่เข้าใจในเรื่องนี้มากนัก และไม่สามารถให้ความเห็นหรือแนวทางที่ชัดเจนที่จะร่วมมือกันได้ แต่ฝ่าย ญี่ปุ่นพร้อมที่จะพิจารณาเรื่องนี้อย่างจริงจังเมื่อมีความชัดเจนจากฝ่ายไทย

3. ความคาดหวังต่อ ผลลัพธ์ของความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่น

จากข้อมูลจะเห็นได้ว่า มีความคาดหวังที่ไม่ตรงกันระหว่างฝ่ายไทยกับฝ่ายญี่ปุ่นต่อเรื่องความร่วมมือภาคเกษตรของทั้งสองฝ่าย เนื่องจากทั้งสองฝ่ายมองประเด็นนี้จากจุดยืนและผลประโยชน์ของประเทศเป็นหลัก

3.1 ประเด็นเรื่องหลักการของความร่วมมือ

แม้ว่าทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายญี่ปุ่น จะมีความเห็นพ้องต้องกันว่าหลักการสำคัญสำหรับความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่นภายใต้ JTEPA จะต้องเป็นความร่วมมือที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและสามารถยกระดับมาตรฐานการดำเนินชีวิตของเกษตรกรของทั้งสองฝ่ายได้ และรูปแบบของความร่วมมือก็ควรที่จะเน้นในลักษณะหุ้นส่วน รวมทั้งกรอบความร่วมมือก็ควรจะเป็นลักษณะของ

ODA plus ด้วย แต่จากการหารือแลกเปลี่ยนความเห็นกับตัวแทนของภาคเกษตรของญี่ปุ่น พบว่าฝ่ายญี่ปุ่นไม่ได้คิดว่ารูปแบบของความร่วมมือและกรอบของความร่วมมือใหม่ภายใต้ JTEPA จะแตกต่างไปจากเดิม เพราะญี่ปุ่นคิดว่า ลักษณะของความร่วมมือจะเป็นแบบ project typed และ request based เช่นเดิม รวมทั้งกรอบของความร่วมมือก็ยังคงอยู่ภายใต้กรอบความร่วมมือที่ดำเนินการโดย JICA เช่นเดิม ไม่ใช่ในลักษณะ ODA plus ซึ่งลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบของความร่วมมือในแบบผู้ให้-ผู้รับ แบบเดิมมากกว่าการเป็นหุ้นส่วน ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวนี้ฝ่ายไทยน่าจะคาดหวังผลประโยชน์จากความร่วมมือภาคเกษตรของญี่ปุ่นได้ไม่มากนัก

3.2 ประเด็นความร่วมมือเรื่องความปลอดภัยด้านอาหาร (food safety)

แม้ว่าทั้งฝ่ายญี่ปุ่นและฝ่ายไทยจะมีความเห็นพ้องต้องกันในหลักการของความร่วมมือภาคเกษตรในประเด็นเรื่อง food safety ว่าฝ่ายญี่ปุ่นจะมีส่วนร่วมในการช่วยพัฒนาความรู้ และทักษะในเรื่องนี้แก่ฝ่ายไทย ทั้งในรูปแบบของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการลงทุนร่วมกันเพื่อเพิ่มปริมาณเครื่องมือและห้องปฏิบัติการ แต่ในขณะเดียวกันฝ่ายญี่ปุ่นก็มีความกังวลใจในเรื่องนี้อยู่มาก เนื่องจากผลสุดท้ายของการพัฒนาระบบ food safety ก็คือ สามารถยกระดับคุณภาพสินค้าไทยให้ได้มาตรฐานระดับสากล หรือระดับที่เป็นที่ยอมรับของตลาดญี่ปุ่นได้ ซึ่งหมายความว่า การทำข้อตกลง Mutual Recognition และการเข้าตลาดญี่ปุ่นของสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์อาหารของไทยมีความเป็นไปได้ในที่สุด (market access) และถ้าเป็นเช่นนั้น ก็จะทำให้เกิดผลกระทบต่อผู้ผลิตในภาคเกษตรของญี่ปุ่น ด้วยเหตุนี้ ฝ่ายญี่ปุ่นจึงมีท่าทีลังเลใจในความร่วมมือกับฝ่ายไทยในประเด็นนี้ ซึ่งถ้าฝ่ายญี่ปุ่นมีท่าทีลังเลดังกล่าว โอกาสที่ฝ่ายไทยจะได้ประโยชน์จากความร่วมมือภาคเกษตรภายใต้ JTEPA ในประเด็นเรื่อง food safety จึงเป็นเรื่องที่คาดหวังได้ไม่มากนักเช่นกัน

3.3 ประเด็นความร่วมมือด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

แม้ว่าทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายญี่ปุ่นจะเห็นชอบในหลักการของความร่วมมือภาคเกษตรภายใต้ JTEPA ในประเด็นเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของฝ่ายไทย โดยเฉพาะในเรื่องที่ฝ่ายไทยเสนอเกี่ยวกับการขยายโครงการฝึกอบรมต่าง ๆ และโครงการให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษารายไทยนั้น ประเด็นสำคัญในเรื่องนี้อยู่ที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฝึกงานและการจัดตั้งงบประมาณในฝ่ายญี่ปุ่น โดยเฉพาะของรัฐบาล เพราะจากการหารือกับองค์กรเอกชนญี่ปุ่น มหาวิทยาลัย และเกษตรกรญี่ปุ่น สถาบันและกลุ่มคนเหล่านี้มีความพร้อมที่จะรองรับโครงการเหล่านี้ โดยมีเงื่อนไขอยู่ที่ว่าต้องได้รับการ

สนับสนุนด้านงบประมาณจากรัฐบาล ซึ่งประเด็นนี้ไม่แน่ว่าจะเป็นเรื่องที่สามารถดำเนินการได้
โดยง่าย

แหล่งข้อมูล

เอกสาร

1. The MRLs Agricultural Chemicals in Food 2003
2. The Food Safety Basic Law 2003
3. The Food Sanitation Law 2003 (revised version)
4. The Law Concerning Standardization and Proper Labeling of Agricultural and Forest Products 2003 (revised version)
5. Guidelines for Introduction of Food Traceability Systems (Guidelines for Food Traceability Systems and Case Study of Traceability Systems)
6. The Final Report on the Study for Strengthening the Food Safety Policy in the Kingdom of Thailand 2004
7. เอกสารจากกรมวิเทศสหการและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เรื่องความร่วมมือต่างๆ ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น
8. รายงานประจำปีของสหกรณ์การเกษตรศรีประจันต์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี ประจำปี 2547
9. รายงานประจำปีของสหกรณ์การเกษตรสารภี จำกัด จังหวัดเชียงใหม่ ประจำปี 2544, 2545
10. รายงานประจำปีของสหกรณ์การเกษตรสันป่าตอง จำกัด จังหวัดเชียงใหม่ ประจำปี 2545, 2546
11. รายงานประจำปีของสหกรณ์การเกษตรรอยสะแกกีด จำกัด จังหวัดเชียงใหม่ ประจำปี 2545, 2546
12. IDACA 40 Nen No Ayumi, 2005

สัมภาษณ์

1. รศ.ดร. สมบัติ ชินะวงศ์ : คณบดี คณะเกษตร กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน (food safety)
2. ผศ.ดร. ธวัชชัย ศักดิ์ภู่อราม : หัวหน้าภาควิชาสัตวแพทย์สาธารณสุขและบริการวินิจฉัย คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน (food safety)
3. รศ.สุมณฑา วัฒนสินธุ์ : ภาควิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (food safety)
4. ดร.ธนู ภูมินทร์วิญญู : คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
5. นางสาวล้นทม สุทธิ : นักวิเคราะห์นโยบายและแผนอาวุโส กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
6. ดร.ฉันทวี จารุปานฑู : Siam Botanicals
7. คุณกิตติ ชูณหวงศ์ : River Kwai International Food Industry Co.,Ltd.
8. Mr.Miyana Toyoshi : Policy Advisor : JICA Expert
9. คณะผู้บริหารสหกรณ์การเกษตรศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
10. คณะผู้บริหารสหกรณ์การเกษตรสารภี จังหวัดเชียงใหม่
11. คณะผู้บริหารสหกรณ์การเกษตรสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
12. คณะผู้บริหารสหกรณ์การเกษตรดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
13. กลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพารา ห้วยทับมอญ จังหวัดระยอง
14. กลุ่มเกษตรกรผู้ปรับปรุงคุณภาพทุเรียนเพื่อการส่งออก จังหวัดระยอง
15. กลุ่มเกษตรกรผู้ปรับปรุงคุณภาพมังคุดเพื่อการส่งออก จังหวัดระยอง
16. นายบุญช่วย ปั้นหยัด : เกษตรกร
17. นางกาญจนา ทะวะ : เกษตรกร
18. นายวิม ทวดห้อย : เกษตรกร
19. นายอนันต์ ม่วงคม : เกษตรกร

20. นายประสาธ ทะวะะ : เกษตรกร
21. นายสมโพชน์ แก้วสุขโข : เกษตรกร
22. นายกิติพงษ์ แซ่ค้อย : เกษตรกร
23. Mr.Kobayashi Hirofumi : Assistant Manager, International Policy Planning, Agricultural Policy Department, Central Union of Agricultural Cooperatives (JA Zenchu)
24. Ms.Noriko Tanaka : Joint Senior Manager, WTO and FTA Office, International Policy Planning, Agricultural Policy Department, Central Union of Agricultural Cooperatives (JA Zenchu)
25. Mr.Ishida Nobutaka : General Manager, Basic Study Division, Norinchukin Research Institute Co.,Ltd.
26. Mr.Shimizu Tetsuro : Chief Research, , Basic Study Division, Norinchukin Research Institute Co.,Ltd.
27. Mr.Ashikari Ikuo : General Manager, IDACA
28. Mr.Fukamachi Shigeri : Managing Director, IDACA
29. Mr.Abe Yukio, Manager, Training Department, IDACA
30. Mr.Nakashima Toru : Deputy Manager, Training Department, IDACA
31. Mr.Inoue Kazuhiro : เกษตรกร
32. Mr.Wada Minoru : เกษตรกร
33. Mr.Kojima Minoru : เกษตรกร
34. Mr.Akisawa Yoshio : เกษตรกร
35. Mr.Akisawa Masami : เกษตรกร
36. Mr.Nagashima Katsumi : เกษตรกร
37. Mr.Hiruta Masakazu : เกษตรกร
38. Mr.Fujimaki Yoshiaki : เกษตรกร
39. Mr.Kitami Nobuyuki : เกษตรกร
40. Mr.Yoshida Kazuo : เกษตรกร
41. Mr.Yoshikawa Kazuo : เกษตรกร
42. Ms.Iwasaki Yuko : เกษตรกร

(หมายเหตุ : ข้อเสนอข้างต้นนี้ทำภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลา การเลือกใช้ข้อมูลและกลุ่มตัวอย่างซึ่งอาจทำให้ข้อเสนอที่ได้นั้น แม้ว่าจะมีความถูกต้องเพียงตรงระดับหนึ่ง แต่ไม่สมบูรณ์ทั้งหมด)

ภาคผนวก 1

แบบสัมภาษณ์เกษตรกรสำหรับเก็บข้อมูลของโครงการวิจัยเรื่องความร่วมมือภาคเกษตร (JTEP)

I ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ – นามสกุล
2. ที่อยู่
3. อาชีพ

II ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการของญี่ปุ่น ที่ผู้ให้สัมภาษณ์เข้าไปมีส่วนร่วม

1. ชื่อโครงการ
2. แหล่งทุนสนับสนุนโครงการ (ถ้าทราบ)
3. ระยะเวลาที่เข้าร่วมโครงการ
4. รูปแบบ/ลักษณะของกิจกรรมของโครงการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ฝึกอบรมทางวิชาการเฉพาะเรื่อง
 - การใช้ชีวิตในครอบครัวเกษตรกรญี่ปุ่น
 - การดูงานเกี่ยวกับสหกรณ์การเกษตรของญี่ปุ่น
 - อื่น ๆ (โปรดระบุ)

III ประสบการณ์/ทัศนะ/ความคิดเห็น ต่อการมีส่วนร่วมในโครงการความร่วมมือที่ผ่านมา

1. ท่านรู้สึกประทับใจ (ชอบ) โครงการที่เข้าร่วมหรือไม่?
2. ท่านคิดว่าระยะเวลาของโครงการสั้นหรือยาวไปหรือไม่? (สอดคล้อง/ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่?)
3. ท่านคิดว่าวัตถุประสงค์ของโครงการกับรูปแบบของกิจกรรมที่จัดสอดคล้องกันหรือไม่? (กิจกรรมทำให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่?)

4. ท่านคิดว่าได้รับความรู้เพิ่มเติม/ความรู้ใหม่ จากโครงการที่เข้าร่วมหรือไม่? กรุณายกตัวอย่างประกอบ
5. ท่านคิดว่าสามารถนำความรู้ที่ได้จากการร่วมโครงการมาประยุกต์ใช้ในประเทศได้หรือไม่? เพราะเหตุใด? (ยกตัวอย่างประกอบ)
 - สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาระบบการผลิตในภาคเกษตรของไทยได้
 - สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพของสินค้าเกษตรไทยได้
 - สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาช่องทางการตลาดเพื่อเข้าตลาดญี่ปุ่นได้
 - อื่น ๆ (โปรดระบุ)
6. ในกรณีที่ไม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยได้นั้น ท่านคิดว่ามีสาเหตุจากอะไร
 - กิจกรรม/ความรู้ของโครงการที่จัดโดยฝ่ายญี่ปุ่นไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม/เงื่อนไขของประเทศไทย
 - ผู้เข้าร่วมฝ่ายไทยไม่เข้าใจไม่เห็นด้วยกับกิจกรรม/ความรู้ของโครงการที่จัดโดยฝ่ายญี่ปุ่น
 - อื่น ๆ (โปรดระบุ)
7. จากประสบการณ์ในญี่ปุ่น และสถานการณ์ปัจจุบันที่เป็นเกษตรกร/สมาชิกสหกรณ์การเกษตร ท่านคิดว่ามีความเป็นไปได้หรือไม่ที่จะมีความร่วมมือกันในเรื่องของการตลาดระหว่างสหกรณ์การเกษตรไทยกับสหกรณ์การเกษตรของญี่ปุ่นในรูปแบบต่าง ๆ ต่อไปนี้
 - นำสินค้าไทย (ผลิตในประเทศไทย) เข้าไปขายในตลาดญี่ปุ่นโดยฝ่ายสหกรณ์การเกษตรญี่ปุ่น
 - เกษตรกรไทย/สหกรณ์การเกษตรไทย ผลิตสินค้าตามความต้องการของตลาดญี่ปุ่นและส่งเข้าตลาดญี่ปุ่น โดยสหกรณ์การเกษตรญี่ปุ่น
 - นำสินค้าไทย (ผลิตในประเทศไทย) เข้าไปขายในตลาดญี่ปุ่นโดยฝ่ายสหกรณ์ผู้บริโภคญี่ปุ่น
 - เกษตรกรไทย/สหกรณ์การเกษตรไทย ผลิตสินค้าตามความต้องการของตลาดญี่ปุ่นและส่งเข้าตลาดญี่ปุ่น โดยสหกรณ์ผู้บริโภคญี่ปุ่น
8. ในระยะยาวและมิติด้านลึก โครงการที่ท่านได้มีโอกาสเข้าไปร่วมมีส่วนช่วยให้ท่านเข้าใจญี่ปุ่นมากขึ้นหรือไม่? อย่างไร?

9. ในระยะยาวและมิติด้านลึก โครงการที่ท่านได้มีโอกาสเข้าไปร่วมมีส่วนช่วยให้ญี่ปุ่นเข้าใจประเทศไทยมากขึ้นหรือไม่? อย่างไร?
10. ในระยะยาวและมิติด้านลึก โครงการที่ท่านได้มีโอกาสเข้าไปร่วมมีส่วนช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนระหว่างสองฝ่ายหรือไม่? (ยังคงมีการติดต่อ สัมพันธ์กันหลังจากจบโครงการหรือไม่?)
11. ในความเห็นของท่าน ประเด็นใด/เรื่องใดของโครงการที่ท่านได้มีโอกาสเข้าไปร่วมนี้สมควรคงไว้มากที่สุด?
12. ในความเห็นของท่าน ประเด็นใด/เรื่องใดของโครงการที่ท่านได้มีโอกาสเข้าไปร่วมนี้สมควรได้รับการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด?
13. ในความเห็นของท่าน ประเด็นใด/เรื่องใดของโครงการที่ท่านได้มีโอกาสเข้าไปร่วมนี้ เป็นเรื่องที่ท่านคิดว่าได้เรียนรู้/เข้าใจมากที่สุด? (ถ้าไม่ได้ร่วมโครงการนี้จะไม่สามารถเข้าใจสิ่งเหล่านี้ได้)
14. ในความเห็นของท่าน ในโครงการที่ท่านได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วม มีประเด็นใดที่ขาดหายไปและสมควรได้รับการเพิ่มเติมเข้าไป?
15. ในความเห็นของท่าน นอกจากโครงการที่ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมนี้แล้ว ท่านคิดว่าควรมีโครงการเพิ่มเติม/โครงการใหม่ในลักษณะใดอีกบ้าง?

คำถามสำหรับสัมภาษณ์ประเด็นเรื่องสหกรณ์การเกษตร

I ข้อมูลพื้นฐาน

1. ชื่อ
2. ที่ตั้ง
3. จำนวนสมาชิก (คน/ครัวเรือน)
4. เงินทุนหมุนเวียน (ถ้าสามารถบอกได้)
5. วัตถุประสงค์ของการก่อตั้ง
6. ระยะเวลาในการดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน (ปี)

II ความเห็นต่อพัฒนาการและความสำเร็จ/ปัญหาของสหกรณ์

1. ท่านคิดว่าการดำเนินการของสหกรณ์ของท่านประสบความสำเร็จหรือไม่ อย่างไร
 - สำเร็จ เพราะทำให้สามารถพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตได้
 - สำเร็จ เพราะทำให้สามารถขายผลิตผลได้ในราคาที่เหมาะสมผล
 - สำเร็จ เพราะเป็นแหล่งเงินกู้ที่สำคัญที่ช่วยให้สมาชิกสามารถพึ่งพิงได้ยามจำเป็น
 - ไม่สำเร็จ เพราะไม่สามารถช่วยให้สมาชิกพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตได้
 - ไม่สำเร็จ เพราะไม่สามารถช่วยให้สมาชิกขายผลิตผลได้ในราคาที่เหมาะสมผล
 - ไม่สำเร็จ เพราะไม่สามารถเป็นแหล่งเงินกู้ที่สมาชิกสามารถพึ่งพิงได้ยามจำเป็น
 (ตอบเฉพาะข้อ 2 หรือ ข้อ 3)
2. ถ้าท่านคิดว่าการทำงานของสหกรณ์ของท่านประสบความสำเร็จ ช่วยกรุณาอธิบายถึงสาเหตุของความสำเร็จดังกล่าว
 - ความตั้งใจของสมาชิก
 - การชี้แนะและสนับสนุนของรัฐ

- การเรียนรู้จากประสบการณ์ของสหกรณ์อื่น ๆ
 - อื่น ๆ (โปรดระบุ)
3. ถ้าท่านคิดว่าการดำเนินการของสหกรณ์ของท่านไม่ค่อยประสบความสำเร็จ อะไรเป็นสาเหตุหลักของเรื่องนี้
- ความไม่รู้ของสมาชิก (ขาดความรู้/ความเข้าใจ)
 - ความไม่ตั้งใจจริงของสมาชิก (รวมทั้งความไม่ซื่อสัตย์)
 - การไม่สนับสนุนของภาครัฐ
 - การขาดการเรียนรู้ประสบการณ์จากที่อื่น ๆ
 - อื่น ๆ (โปรดระบุ)
4. ท่านคิดว่าบทบาทของรัฐไทย (ข้าราชการ) ในการสนับสนุนการดำเนินการของสหกรณ์ของท่านเป็นอย่างไร
- เหมาะสมดีแล้ว
 - มีบทบาทที่นำมากเกินไป
 - ไม่ค่อยมีบทบาทสนับสนุนการทำงานของสหกรณ์มากนัก
 - อื่น ๆ (โปรดระบุ)

III ความเห็นต่อการสร้างความเข้มแข็งและขยายขอบเขตการทำงานของสหกรณ์

1. ขณะนี้ สหกรณ์ของท่านมีการติดต่อสัมพันธ์/ทำกิจกรรมร่วมกับสหกรณ์อื่นหรือไม่
 - มี
 - ไม่มี
2. ในกรณีที่สหกรณ์ของท่านมีการติดต่อสัมพันธ์/ทำกิจกรรมร่วมกับสหกรณ์อื่น ๆ โปรดให้รายละเอียดของกิจกรรมดังกล่าว
 - แลกเปลี่ยนข้อมูล/ความรู้ เรื่องการผลิต
 - แลกเปลี่ยนสินค้า
 - อื่น ๆ (โปรดระบุ)

3. ในกรณีที่สหกรณ์ของท่านยังไม่เคยมีการติดต่อสัมพันธ์/ทำกิจกรรมร่วมกับสหกรณ์อื่น ๆ ท่านคิดว่าสหกรณ์ของท่านมีความพร้อมที่จะริเริ่มดำเนินการหรือไม่
- มี
 - ไม่มี
4. ในกรณีที่สหกรณ์ของท่านต้องการติดต่อสัมพันธ์กับสหกรณ์อื่น โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนสินค้า กรุณาให้ข้อมูลต่อไปนี้
- ชื่อสินค้าที่มีศักยภาพในการแข่งขัน _____
 - ความพร้อมของสหกรณ์ของท่านในการผลิต
 - ที่ดิน
 - แรงงาน
 - ทุน
 - ความรู้/เทคโนโลยีการผลิต
5. ในกรณีที่สหกรณ์ของท่านต้องการสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาการดำเนินงานของสหกรณ์ ท่านคิดว่าประสบการณ์ของสหกรณ์ในต่างประเทศ เช่น ในญี่ปุ่น เป็นสิ่งที่น่าสนใจและนำมาปรับใช้กับประเทศไทยได้หรือไม่
- ได้ เพราะญี่ปุ่นมีระบบสหกรณ์ที่ประสบความสำเร็จและเข้มแข็งมาก
 - ไม่ได้ เพราะเงื่อนไขภายในญี่ปุ่นและไทยต่างกันมาก
 - อื่น ๆ (โปรดระบุ)

คำถามสำหรับการสัมภาษณ์ประเด็นเรื่อง Food Safety

I Product Improvement

ตามกฎหมาย Agricultural Chemical Control Law ของญี่ปุ่นได้ตั้งมาตรฐานเรื่องสารตกค้างในพืชผักค่อนข้างสูง ประเทศไทยมีความสามารถในการจัดการเรื่องนี้หรือไม่? อย่างไร?

- สาเหตุของปัญหาคือผู้ผลิตขาดความรู้ความเข้าใจ ใช่หรือไม่?
- สาเหตุของปัญหาคือผู้ผลิตประมาท ใช่หรือไม่?
- ความร่วมมือกับญี่ปุ่นเป็นสิ่งจำเป็นหรือไม่?
- แนวทางความร่วมมือกับญี่ปุ่นควรเป็นอย่างไร?

II Inspection Process

ตามกฎหมาย Food Safety Basic Law 2003 ของญี่ปุ่น ได้ให้ความสำคัญแก่ประเด็นเรื่อง Risk Assessment มาก ประเทศไทยมีความสามารถในการจัดการปัญหานี้หรือไม่? อย่างไร?

- มีองค์ความรู้ในเรื่องดังกล่าวเพียงพอหรือไม่
- มีกระบวนการในการดำเนินการเมื่อเผชิญปัญหาหรือไม่? อย่างไร?
- แนวทางความร่วมมือกับญี่ปุ่นควรเป็นอย่างไร?

ตามกฎหมาย Food Sanitation Law 2003 (revised version) ของญี่ปุ่นได้ตั้งมาตรฐานความปลอดภัยและสุขอนามัยของอาหารไว้ค่อนข้างสูง ประเทศไทยมีความสามารถในการจัดการปัญหานี้หรือไม่? อย่างไร

- ปัญหาอยู่ที่กระบวนการผลิตใช่หรือไม่?
- ปัญหาอยู่ที่ระบบการบรรจุผลิตภัณฑ์ใช่หรือไม่?
- ปัญหาอยู่ที่การขาดระบบตรวจสอบที่มีมาตรฐานใช่หรือไม่?
- ปัญหาอยู่ที่ญี่ปุ่นไม่ยอมรับระบบตรวจสอบที่มีมาตรฐานของฝ่ายไทยใช่หรือไม่?
- แนวทางในการร่วมมือกับฝ่ายญี่ปุ่นควรเป็นอย่างไร?

III Human Resources Development

การเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรบุคคลของไทยเป็นเรื่องสำคัญทั้งในปัจจุบันและอนาคต

- แนวทางความร่วมมือกับฝ่ายญี่ปุ่นควรเป็นอย่างไร?
- มีความเป็นไปได้ที่จะให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา HRD หรือไม่? อย่างไร?

ภาคผนวก 2

Questionnaire for Farm

1) Name of Host Farmer

Date of survey	
Name of farmer	
Age of master	
Education background	
Farmer's address	

2) Family Member

Age	Male (Person)	Engaged in Agriculture	Female (Person)	Engaged in Agriculture
Under 10				
11 – 14				
15 – 19				
20 – 39				
40 – 49				
50 – 59				
Over 60				

- 3) Total number of farm labor
- within from family
 - from part time worker
 - from foreign trainee

4) Business form
 Private , Corporation , Group

5) Age of Start to agriculture () years old.

6) House hold total () ha.

Product item	Area or Head	Product item	Area or Head

7) Sales total () million yen/year

- 8) Shipment for
- JA () %
 - Market () %
 - Direct sale for consumers () %
 - Super Market () %

- 9) In future
- Scale expansion for fields
 - Status quo
 - Reduction
 - Others

10) Do you want to accept a trainee from a foreign country?

By all means

Accept

I don't know

Impossible

11) Can you spread agriculture technically abroad?

By all means

Yes I can

I don't know

Impossible

12) Can you invest in agriculture abroad?

By all means

Accept

I don't know

Impossible

Questions for Japanese Agricultural Sector

1. What is the main idea/principle of JA Zenchu concerning to agricultural cooperation between Japan and Thailand under JTEPA?
2. Do you think whether it is possible for direct trade/exchange of goods between Japanese and Thai agricultural cooperatives?
3. If it is so, please provide some ideas or concrete plan of its process (how it should start).
4. Do you think whether it is possible for direct joint investment between Japanese and Thai agricultural cooperatives?
5. If it is so, please provide some ideas or concrete plan of its process (how it should start)
6. Concerning to the food safety issue which in one of the main elements of JTEPA, what is the main idea/principle of JA Zenchu relating to this topic?
7. Do you think whether there is any relations between food safety issue and market access?
8. If it is so, do you think whether it is possible for the cooperation between Japanese and Thai on this issue under JTEP?
9. Please provide your ideas/suggestions for the cooperation of two parties on food safety issue.

Points of discussion for IDACA

Agricultural Cooperation

1. What is the main idea/principle of IDACA concerning to agricultural cooperation between Japan and Thailand under JTEPA?
2. Do you think whether it is possible for direct exchange of farmers between 2 countries?
3. If it is so, please provide your ideas/concrete plan of its process (how it should start).
4. Do you think whether it is possible for the cooperation on joint researches and agricultural technology transfer between 2 parties?
5. If it is so, please provide your ideas/concrete plan of its' process (how it should start).
6. Please provide you ideas/suggestions for training programs/seminar on agricultural cooperation between 2 parties under JTEPA?

ภาคผนวก 3 รายงานการสัมภาษณ์ภาคเกษตรของไทย

ทัศนะของอดีตยูวเกษตรต่อความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่นภายใต้ JTEPA ในประเด็น
เรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และ local to local linkage

1. ยูวเกษตรกรไทยจะได้รับทุนผ่านโครงการ Japan Agricultural Exchange Council ไปฝึกอบรมด้านการเกษตรในญี่ปุ่นเป็นเวลาประมาณ 8 – 11 เดือน โดยเป็นการฝึกอบรมทางด้านเทคนิคต่าง ๆ ในชั้นเรียน และการฝึกปฏิบัติในไร่นาจริง โดยอยู่กับครอบครัวของเกษตรกรญี่ปุ่น และเมื่อกลับมาแล้ว ยูวเกษตรกรเหล่านี้ส่วนมากมาเป็นเกษตรกรและสามารถนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมในญี่ปุ่นมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยได้
2. จากการสัมภาษณ์ตัวแทนยูวเกษตรกรกลุ่มหนึ่ง พบว่า โดยส่วนมากแล้วยูวเกษตรกรค่อนข้างมีความประทับใจกับการได้เข้าร่วมในโครงการฝึกอบรมด้านการเกษตรในญี่ปุ่น และมีความเห็นว่า โครงการนี้ควรได้รับการสนับสนุนให้คงอยู่ต่อไป เพราะจะเป็นประโยชน์แก่เกษตรกรไทยมาก เพราะในระหว่างที่ได้ร่วมในโครงการฝึกอบรมในญี่ปุ่นนั้น ยูวเกษตรกรได้เรียนรู้วิธีการทำงานด้านการเกษตรที่ก้าวหน้า เป็นระบบ มีการวางแผนที่ดีจากเกษตรกรญี่ปุ่น รวมทั้งยังมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเกษตรกรญี่ปุ่นด้วย ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญสำหรับความร่วมมือภาคเกษตรของทั้งสองประเทศ
3. สำหรับข้อเสนอแนะต่อโครงการฝึกอบรมนี้ ยูวเกษตรกรได้ให้ความเห็นว่า ควรขยายเวลาในการฝึกอบรมให้ครบปีเพื่อจะได้เห็นภาพรวมของทั้งระบบ คือ ทั้งการผลิต และการเก็บเกี่ยวด้วย และถ้าเป็นไปได้ น่าจะมีการคิดโครงการที่เปิดโอกาสให้ยูวเกษตรกรที่เคยไปฝึกอบรมในญี่ปุ่นและกลับมาเป็นเกษตรกรในประเทศไทยระยะหนึ่งได้กลับไปฝึกอบรมหรือแลกเปลี่ยนความรู้ – เทคโนโลยีกับเกษตรกรญี่ปุ่นอีกครั้งหนึ่ง เพราะหลังจากที่ได้เป็นเกษตรกรและพบปัญหาต่าง ๆ แล้ว จะมีมุมมองในเรื่องความร่วมมือ หรือการแลกเปลี่ยนที่แตกต่างไปจากเดิม

4. สำหรับความร่วมมือในลักษณะของการลงทุนร่วมกันด้านการเกษตรระหว่างเกษตรกรไทยกับเกษตรกรญี่ปุ่น คิดว่ามีความเป็นไปได้ เพราะในขณะนี้ เกษตรกรทั้งสองฝ่ายมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน นอกจากนี้ ญี่ปุ่นมีข้อจำกัดเรื่องพื้นที่ ภูมิอากาศ และแรงงาน ในขณะที่ฝ่ายไทยมีศักยภาพในเรื่องดังกล่าว แต่ขาดเงินทุนและเทคโนโลยี ดังนั้น ถ้าทั้งสองฝ่ายมีความร่วมมือกัน โดยเกษตรกรของญี่ปุ่นมาลงทุนปลูกผัก-ผลไม้ที่ไม่สามารถผลิตได้ในญี่ปุ่นในประเทศไทย เกษตรกรของทั้งสองฝ่ายก็สามารถที่จะผลิตผลผลิตตอบสนองต่อตลาดของทั้งญี่ปุ่นและตลาดประเทศที่สามได้ด้วย ซึ่งจะเป็นผลประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่าย
5. ในระยะยาว การให้ทุนการศึกษาแก่ลูกหลานของเกษตรกรไทยเพื่อไปศึกษาด้านการเกษตรเป็นสิ่งจำเป็น และน่าจะได้รับการสนับสนุนในฐานะเป็นประเด็นหนึ่งของความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่นภายใต้ JTEPA เพราะจะเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ฝ่ายไทย อันจะนำไปสู่การพัฒนาภาคการเกษตรที่ยั่งยืนของไทย

ทักษะและความคาดหวังของสหกรณ์การเกษตรต่อความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่นภายใต้ JTEPA ในประเด็นเรื่อง local to local linkage

1. เมื่อเปรียบเทียบกับสหกรณ์การเกษตรของญี่ปุ่นแล้ว สหกรณ์การเกษตรของไทยยังมีความเข้มแข็งน้อยกว่า แต่ก็สามารถเป็นที่พึ่งให้แก่เกษตรกรได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะในด้านสินเชื่อ ในขณะที่เดียวกัน สหกรณ์การเกษตรของไทยก็ตระหนักถึงความไม่เข้มแข็งของตนเอง และพร้อมที่จะเรียนรู้ประสบการณ์ของสหกรณ์การเกษตรของญี่ปุ่น
2. สหกรณ์การเกษตรบางแห่งได้เสนอว่า ให้มีการจัดสรรทุนการศึกษาหรือการฝึกอบรมเฉพาะเรื่องการบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรโดยเฉพาะแก่เยาวชนหรือเกษตรกรไทย เพื่อที่เยาวชนหรือเกษตรกรไทยเหล่านั้น หลังจากได้รับการศึกษาอบรมจากญี่ปุ่นแล้ว สามารถนำความรู้ดังกล่าวกลับมาพัฒนาสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทยได้ เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์หรือบทเรียนของความสำเร็จของสหกรณ์การเกษตรของฝ่ายญี่ปุ่นให้แก่สหกรณ์การเกษตรของไทย
3. ในประเด็นเรื่องความร่วมมือระหว่างสหกรณ์การเกษตรของไทยกับสหกรณ์การเกษตรของญี่ปุ่นนั้น สหกรณ์การเกษตรของไทยมีความเห็นและความคาดหวังในเรื่องของความร่วมมือทางด้านการให้ความรู้ใหม่ ๆ แก่เกษตรกร โดยเฉพาะการให้ผู้เชี่ยวชาญของญี่ปุ่นมาแนะนำกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพและผลิตผลมีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาด ในขณะที่

แม้ว่ารัฐไทยจะได้พยายามจัดส่งผู้เชี่ยวชาญของไทยเข้าไปช่วยให้คำแนะนำแก่เกษตรกรอยู่ แล้วก็ตาม แต่จำนวนผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้นมีจำนวนจำกัด ดังนั้น ถ้าทางฝ่ายญี่ปุ่นสามารถให้การสนับสนุนในประเด็นนี้ได้ก็จะเป็นประโยชน์แก่เกษตรกรไทยอย่างมาก

4. สำหรับการลงทุนร่วมกันในด้านการเกษตรนั้น สหกรณ์การเกษตรของไทยคิดว่ามีความเป็นไปได้ โดยที่ฝ่ายญี่ปุ่นจะเป็นผู้ลงทุนด้านการเงิน เทคโนโลยี และการบริหารจัดการ ในขณะที่ฝ่ายไทยร่วมทุนด้วยการให้ที่ดิน แรงงานและวัตถุดิบราคาถูกรอื่น ๆ ซึ่งเมื่อได้ผลผลิตแล้วสามารถส่งไปยังตลาดญี่ปุ่น หรือตลาดประเทศที่สามก็ได้ ประเด็นสำคัญที่สหกรณ์การเกษตรของไทยเป็นกังวลในเรื่องการลงทุนร่วมกันก็คือ การหาตลาดสำหรับผลิตผลของเกษตรกร เพราะสหกรณ์การเกษตรของไทยมีความมั่นใจในเกษตรกรว่า สามารถผลิตผลผลิตอะไรก็ได้ให้มีคุณภาพตามที่ตลาดต้องการได้ ถ้าได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ แต่ถ้าผลิตออกมาแล้วไม่สามารถขายได้ ก็จะทำให้เกษตรกรเผชิญปัญหา เพราะราคาจะต่ำลงอย่างรวดเร็วและไม่สามารถเก็บผลิตผลไว้ได้นาน ดังนั้น การประกันเรื่องตลาดจึงเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับการลงทุนร่วมกันระหว่างสหกรณ์การเกษตรหรือเกษตรกรของทั้งสองฝ่าย
5. สหกรณ์การเกษตรบางแห่งมีความต้องการและมีความพร้อมที่จะร่วมมือกับสหกรณ์การเกษตรในต่างประเทศ ถ้ารัฐเปิดโอกาสและให้การสนับสนุน ซึ่งในกรณีนี้ ญี่ปุ่นก็เป็นแหล่งหนึ่งที่สามารถทำให้ความร่วมมือโดยตรงระหว่างสหกรณ์การเกษตรของไทยกับสหกรณ์การเกษตรของญี่ปุ่นเป็นไปได้ และถ้ารัฐให้การสนับสนุน และกิจกรรมนี้ก็จะเป็นต้นแบบสำหรับความร่วมมือภาคเกษตรของไทยกับประเทศต่าง ๆ ต่อไปด้วย

ทัศนคติและความคาดหวังของเกษตรกรต่อความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่นภายใต้ JTEPA ในประเด็นเรื่อง local to local linkage

1. เกษตรกรไทยส่วนมากที่ให้สัมภาษณ์จะมีทัศนคติและความคาดหวังต่อเรื่องความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยและญี่ปุ่นในลักษณะที่คล้ายคลึงกับสหกรณ์การเกษตรของไทย กล่าวคือ คิดว่าการได้รับการชี้แนะจากนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายญี่ปุ่นเป็นสิ่งจำเป็น และจะเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายไทยอย่างมากด้วย เกษตรกรตระหนักดีว่า รัฐไทยมีข้อจำกัดในการให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการให้คำแนะนำด้านเทคโนโลยีการเกษตรที่ก้าวหน้า แม้ว่าจะมีความพยายามอย่างมากก็ตาม ดังนั้น การได้รับความร่วมมือทางการเกษตรจากญี่ปุ่น โดยเฉพาะเทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้สามารถทำการผลิตได้อย่างมี

- ประสิทธิภาพและผลผลิตมีคุณภาพสามารถส่งไปยังตลาดได้ก็ได้อาจเป็นเรื่องที่น่าจะได้รับการสนับสนุนภายใต้ความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่นใน JTEPA
2. สำหรับการลงทุนร่วมกันด้านการเกษตรนั้น เกษตรกรทุกกลุ่มที่ให้สัมภาษณ์ให้ความเห็นว่ามี ความมั่นใจว่าสามารถทำได้ โดยที่เกษตรกรญี่ปุ่นเป็นผู้ลงทุนด้านเงินทุน เทคโนโลยี และการ จัดการ ในขณะที่เกษตรกรไทยจะร่วมลงทุนด้วยในเรื่องที่ดิน แรงงาน และวัตถุดิบอื่น ๆ ที่ จำเป็นซึ่งราคาถูกกว่าในญี่ปุ่น โดยที่การลงทุนนี้มีเป้าหมายเพื่อการผลิต สินค้าเกษตรที่มี คุณภาพได้มาตรฐานของญี่ปุ่น เพื่อที่จะส่งออกทั้งเข้าตลาดญี่ปุ่น ในกรณีที่ตลาดญี่ปุ่นมี ความต้องการ และส่งออกสู่ตลาดอื่นในกรณีที่ตลาดญี่ปุ่นไม่มีความต้องการ เกษตรกรไทย ไม่ได้มีความเห็นว่าการร่วมมือกับเกษตรกรญี่ปุ่นในลักษณะนี้ จะเป็นการทำให้เกษตรกรไทย เสียเปรียบ หรืออยู่ในฐานะที่เป็นรองฝ่ายญี่ปุ่น ดังที่องค์กรเอกชนบางองค์กรกล่าวถึง เพราะ เกษตรกรไทยคิดว่าในขณะที่ร่วมทำงานกันนั้น เกษตรกรไทยก็จะได้เรียนรู้ความก้าวหน้า ทางด้านเทคโนโลยีการเกษตรจากเกษตรกรญี่ปุ่นด้วย ในขณะที่เดียวกันเกษตรกรญี่ปุ่นก็ สามารถมั่นใจได้ว่า ผลผลิตที่ได้จากการลงทุนร่วมกันจะไม่ทำให้เกษตรกรญี่ปุ่นเดือดร้อน เพราะมันจะไม่ถูกส่งเข้าตลาดญี่ปุ่นไปแข่งขันกับผลิตผลของภาคเกษตรญี่ปุ่นเอง นอกจากนี้ ญี่ปุ่นโดยภาพรวมจะสามารถสร้างความมั่นใจให้แก่ประเทศได้ในเรื่องการนำเข้า อาหาร ผัก ผลไม้ ที่ไม่สามารถผลิตได้ในญี่ปุ่นด้วย
 3. ประเด็นที่เกษตรกรไทยมีความกังวลใจในการลงทุนร่วมกับเกษตรกรของญี่ปุ่นก็คือการ ประกันเรื่องแหล่งรับซื้อหรือตลาด เกษตรกรไทยมีความมั่นใจว่าสามารถผลิตผลิตผลได้ตามที่ ฝ่ายญี่ปุ่นต้องการเมื่อได้รับค่าซื้อที่ถูกต้อง แต่ในขณะเดียวกัน ฝ่ายญี่ปุ่นต้องสามารถที่จะ รับรองได้ว่าเมื่อเกษตรกรผลิตผลผลิตออกมาแล้วสามารถที่จะขายได้ในราคาที่เป็นธรรมและ ในเวลาอันเหมาะสม เกษตรกรไทยบางกลุ่มเคยมีประสบการณ์ที่ไม่ดีนักในการทำงาน ลักษณะนี้กับบริษัทขนาดใหญ่ของญี่ปุ่น กล่าวคือ เมื่อเกษตรกรผลิตผลผลิตออกมาแล้ว บริษัทไม่รับซื้อตามที่ตกลงกันไว้ด้วยเหตุผลว่า ผลผลิตไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งเกษตรกรบางกลุ่มก็ ยอมรับว่าเป็นความจริง แต่ผลก็คือ เกษตรกรคิดว่าบริษัทไม่มีความจริงใจในการทำงาน ร่วมกับเกษตรกรไทย แต่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์มากกว่า ดังนั้น เกษตรกรไทยบางกลุ่ม จะระมัดระวังเรื่องการลงทุนร่วมกับญี่ปุ่นในลักษณะนี้ แต่ถ้าเป็นการลงทุนร่วมกันโดยตรง ระหว่างเกษตรกรต่อเกษตรกรแล้ว เกษตรกรไทยคิดว่าเป็นวิถีทางที่น่าจะทดลองทำดู เพราะ ความเป็นเกษตรกรด้วยกันน่าจะพูดคุยหารือหรือตกลงกันได้ง่ายกว่าบริษัทที่คำนึงถึง ผลประโยชน์เป็นหลัก

4. เกษตรกรไทยบางกลุ่มได้เสนอรายการผลผลิตประเภทผัก และผลไม้ของไทยที่มีศักยภาพในการแข่งขัน และเกษตรกรมั่นใจว่าสามารถเพิ่มปริมาณผลผลิตให้ได้มากตามที่ตลาดต้องการได้ ซึ่งมี 2 – 3 รายการคือ หอมหัวใหญ่, มะม่วง, มังคุด, ทูเรียน, และยางพารา ในขณะเดียวกัน สินค้าहतถกรรมของเกษตรกรบางกลุ่มก็อยู่ในข่ายที่สามารถส่งออกสู่ตลาดญี่ปุ่นได้ด้วย เช่น เครื่องจักสานที่ทำจากไม้ไผ่ เป็นต้น

ทัศนะของนักวิชาการและผู้ส่งออกต่อประเด็นเรื่องความปลอดภัยด้านอาหารภายใต้กรอบความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่นใน JTEPA

1. นักวิชาการและผู้ส่งออกที่ให้สัมภาษณ์มีความเห็นคล้ายกันว่า ระบบความปลอดภัยด้านอาหารของไทยยังมีปัญหาอยู่ โดยที่มีปัญหาในทุกจุดของระบบ ตั้งแต่การผลิตไปจนถึงระบบการบรรจุหีบห่อ และการตรวจสอบคุณภาพเพื่อการส่งออก ซึ่งทำให้การส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์อาหารของไทยประสบปัญหาโดยตลอด ลักษณะของปัญหาที่สำคัญก็คือในภาคการผลิต เกษตรกรและผู้ประกอบการมีความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอในการผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐาน ปราศจากสารปนเปื้อน หรือสารตกค้างตั้งแต่ขั้นต้นของการผลิต และการบรรจุหีบห่อ ส่วนลักษณะของปัญหาในเรื่องระบบการตรวจสอบคุณภาพสินค้า มีปัญหาอยู่ 2 – 3 ประเด็นคือ ประการแรก ความรู้ ทักษะความชำนาญ และเครื่องมือในการตรวจสอบยังไม่ได้มาตรฐานตามหลักสากลหรือตามมาตรฐานของประเทศผู้นำเข้า ประการที่สอง แม้ว่าในบางตัวสินค้า ฝ่ายไทยจะมีความรู้ ทักษะความชำนาญ และเครื่องมือในการตรวจสอบ หรือควบคุมคุณภาพให้ได้ตามมาตรฐานต่าง ๆ แล้วก็ตาม แต่ปริมาณของสิ่งเหล่านั้นไม่เพียงพอต่อความต้องการของการส่งออกที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก ทำให้การบริการล่าช้าและก่อให้เกิดความเสียหายต่อสินค้าได้ เพราะสินค้าเกษตรเป็นสินค้าที่ไม่สามารถเก็บไว้ได้นาน ประการที่สาม ในการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์อาหาร ประเทศผู้นำเข้าต้องการความมั่นใจในเรื่องคุณภาพของสินค้า ดังนั้น การมีใบรับรองจากหน่วยงานที่ควบคุมด้านคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้าจึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งในขณะนี้แม้ว่าประเทศไทยจะมีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาดูแลเรื่องดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่หน่วยงานนั้นก็ยังมีข้อจำกัดในเรื่องการมีห้องปฏิบัติการ และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานที่ไม่มากเพียงพอที่จะรองรับภารกิจนี้ และประการสุดท้าย คือ ความประมาทเลินเล่อและไม่เข้มงวดของฝ่ายไทย ไม่ว่าจะเป็นผู้ผลิต ผู้ประกอบการ หรือผู้ตรวจสอบควบคุมคุณภาพสินค้า ทำให้สินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานหลุดออกไปสู่ประเทศผู้นำเข้าและก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา

2. จากการประชุมระดมสมองระหว่างนักวิชาการด้านการเกษตร วิทยาศาสตร์การเกษตร และผู้ส่งออก ได้มีการเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น โดยอาศัยความร่วมมือกับญี่ปุ่น ภายใต้ความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่นใน JTEPA ดังนี้ คือ ประการแรก การให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้ผลิต คือเกษตรกรและผู้ประกอบการเป็นสิ่งสำคัญมากและเป็นเรื่องจำเป็นในขั้นต้น เพื่อที่จะผลิตสินค้าให้มีคุณภาพตั้งแต่เริ่มแรก ซึ่งในเรื่องนี้ ผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการของญี่ปุ่นสามารถเข้ามา มีบทบาทได้มากทั้งในรูปของการมาฝึกอบรมให้แก่เกษตรกรไทย และนำเกษตรกรไทย/ผู้ประกอบการไทยไปฝึกอบรม/ดูงานในประเทศญี่ปุ่น เพื่อเป็นการสร้างและเพิ่มพูนความรู้ ให้ผู้ผลิตของไทย ประการที่สอง แนวทางแก้ปัญหาต่อประเด็นเรื่องความขาดแคลนทั้ง ความรู้ ทักษะความชำนาญ และห้องปฏิบัติการ รวมทั้งเครื่องมือต่าง ๆ ในเชิงปริมาณนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความร่วมมือและสนับสนุนทั้งจากรัฐไทยและฝ่าย ญี่ปุ่น รัฐไทยสามารถมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนด้านการเพิ่มปริมาณบุคลากร ในขณะที่ฝ่ายญี่ปุ่นจะมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการเพิ่มปริมาณด้าน ห้องปฏิบัติการและเครื่องมือ โดยการเข้ามาลงทุนร่วมกับภาคเอกชนไทยในการจัดตั้ง ห้องปฏิบัติการเพื่อตรวจสอบ/ควบคุมคุณภาพในเชิงคุณภาพ ฝ่ายญี่ปุ่นจะมีบทบาท สำคัญในการเพิ่มคุณภาพต่อบุคลากรไทยให้มีความรู้ ความชำนาญมากขึ้นในการ ตรวจสอบ การใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีที่ทันสมัย โดยการฝึกอบรมบุคลากรไทย หรือให้ พทุนการศึกษาแก่บุคลากรไทยไปศึกษาในญี่ปุ่นเป็นต้น ประการที่สาม เพื่อเพิ่ม ความสามารถของฝ่ายไทยในการตรวจสอบ/ควบคุมคุณภาพสินค้า และออกไปรับรองเพื่อ การส่งออกให้รวดเร็วและเพียงพอแก่ความต้องการของตลาด/ภาคเอกชนฝ่ายญี่ปุ่น สามารถเข้ามา มีบทบาทร่วมมือในประเด็นนี้ได้โดยการเข้ามารับรองมาตรฐานของ ห้องปฏิบัติการที่ญี่ปุ่นตรวจสอบแล้ว และให้ห้องปฏิบัติการที่ได้รับการรับรองจากฝ่าย ญี่ปุ่นแล้ว สามารถที่จะออกไปรับรองคุณภาพสินค้าเพื่อการส่งออกได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการ แบ่งเบาภาระหน้าที่ของรัฐบาลไทยที่ต้องดำเนินการในเรื่องนี้แต่เพียงฝ่ายเดียว ลักษณะการ รับรองแบบนี้ อาจจะไม่จำเป็นต้องใช้มาตรฐานญี่ปุ่นประเทศเดียวกันก็ได้ หากสามารถใช้ มาตรฐานสากล หรือมาตรฐานของประเทศผู้นำเข้าอื่น ๆ ได้เช่นเดียวกัน
3. จากการหารือในกลุ่มนักวิชาการ ได้มีข้อเสนอแนะว่า ความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทย กับญี่ปุ่นภายใต้ JTEPA ไม่ควรถูกจำกัดอยู่เฉพาะแต่ในกลุ่มของผู้ปฏิบัติการภาครัฐ (ข้าราชการ) ของทั้งสองฝ่ายเท่านั้น แต่ควรจะถูกกระจายออกไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่มี

ความพร้อมจะรองรับความร่วมมือดังกล่าวนี้ด้วย เช่น มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่มีความพร้อมในด้านบุคลากรและห้องปฏิบัติการ ทั้งนี้เพื่อให้ความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่นภายใต้ JTEPA บรรลุเป้าหมายและได้ประโยชน์สูงสุดแก่ทั้งสองฝ่าย ในส่วนฝ่ายไทยนั้น มหาวิทยาลัยที่มีการเรียนการสอนด้านการเกษตรและวิทยาศาสตร์การเกษตร เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับระบบความปลอดภัยด้านอาหาร (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะเกษตร กำแพงแสน) และโครงการแลกเปลี่ยนความรู้และบุคลากรด้านการเกษตร (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี) อยู่แล้ว ถ้าโครงการเหล่านี้ได้รับการต่อยอดหรือสนับสนุนจากความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่นภายใต้ JTEP ก็จะเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายไทยในการสร้างบุคลากรและการพัฒนาภาคการเกษตรที่ยั่งยืนต่อไป

ทัศนะของตัวแทนภาคเกษตรไทยในญี่ปุ่น : อัครราชทูตที่ปรึกษาฝ่ายเกษตรของไทย ณ กรุงโตเกียว

1. สำหรับประเด็นเรื่องความเป็นไปได้ของความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่น อัครราชทูตที่ปรึกษาฝ่ายเกษตรของไทย ณ กรุงโตเกียวมีความเห็นว่ามีความเป็นไปได้เนื่องจากญี่ปุ่นมีท่าทีในเชิงบวกต่อเรื่องนี้ โดยมีโครงการที่เป็นรูปธรรมคือ local to local linkage ซึ่งเป็นการสร้างความร่วมมือภาคเกษตรโดยตรงระหว่างไทยกับญี่ปุ่น และคาดว่าจะสามารถนำมาปรับใช้กับกลุ่มสหกรณ์การเกษตรที่มีการดำเนินการในลักษณะนี้กับญี่ปุ่นอยู่แล้วได้ด้วย
2. สำหรับประเด็นเรื่องความร่วมมือด้าน food safety แม้ว่าญี่ปุ่นจะยอมรับหลักการความร่วมมือภาคเกษตรดังกล่าว แต่ในทางปฏิบัติยังคงมีปัญหาเนื่องจากฝ่ายญี่ปุ่นกังวลใจเกี่ยวกับมาตรฐานความปลอดภัยด้านอาหาร (food safety) และการเข้าถึงตลาดญี่ปุ่นของสินค้าไทย (market access) เพราะญี่ปุ่นเกรงว่าไทยจะให้ความสำคัญกับเรื่องการค้ามากกว่าความร่วมมือจึงระมัดระวังในการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่สามารถช่วยให้ไทยเข้าถึงตลาดญี่ปุ่นได้ง่ายขึ้น เช่น เทคโนโลยีด้าน food safety ข้อมูลด้าน risk assessment โดยอ้างว่าญี่ปุ่นได้ให้ความร่วมมือด้านนี้แก่ไทยไปแล้วโดยผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ของไทย ซึ่งในเรื่องนี้ อัครราชทูตที่ปรึกษาฝ่ายเกษตรของไทยประจำประเทศญี่ปุ่นเห็นว่า ฝ่ายไทยไม่ควรจะยกเรื่องการเปิดตลาดญี่ปุ่นมาเจรจาอีกเนื่องจากเป็นประเด็นอ่อนไหวสำหรับญี่ปุ่น ควรจะหันมาพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพ ยกกระดับมาตรฐานของสินค้าไทย ซึ่งจะช่วยให้สามารถเข้าถึงตลาดญี่ปุ่นได้โดยอัตโนมัติ ส่วนในเรื่องการถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือ ข้อมูลบางประเภท เช่น risk

assessment ก็ไม่จำเป็นต้องได้รับการถ่ายทอดจากญี่ปุ่นเนื่องจากญี่ปุ่นเองก็ไม่ใช่ว่าผู้ชำนาญการในเรื่องนี้ และประเทศไทยสามารถรับการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ นี้ผ่านองค์กรระหว่างประเทศได้

3. อัครราชทูตที่ปรึกษาฝ่ายเกษตร มีความเห็นว่า อันที่จริงแล้วประเด็นทั้งเรื่อง local to local linkage และ food safety เป็นเรื่องที่สามารถดำเนินการได้แม้จะไม่มีข้อตกลง JTEPA ดังนั้น เพื่อให้ JTEPA เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายไทย จึงควรหากครอบคลุมมือที่เพิ่มเติม นอกเหนือจากนี้ และสิ่งที่ฝ่ายไทยควรจะทำคือ หนึ่ง การใช้โอกาสจากการที่ญี่ปุ่นปฏิรูปภาคเกษตรให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย สอง การศึกษาผลกระทบต่อไทยในภาพรวม สาม การนำญี่ปุ่นมาเป็นตัวอย่างในด้านกรให้การสนับสนุนภาคเกษตร และ สี่ การพัฒนาวัตถุดิบในไทยโดยการประสานความรู้ด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

บทสรุป

จากการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตรของไทย ในประเด็นเรื่องความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่นภายใต้ JTEPA ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากมีความเห็นไปในทางบวกต่อเรื่องนี้ และมีความคาดหวังว่า ความร่วมมือดังกล่าวจะมีส่วนช่วยในการพัฒนาภาคเกษตร และการส่งออกสินค้าเกษตรของไทยให้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือภาคเกษตรนี้เป็นความร่วมมือสองฝ่าย ดังนั้น การทราบทักษะและความคาดหวังของฝ่ายญี่ปุ่นก็เป็นสิ่งสำคัญด้วย เพราะถ้าทั้งสองฝ่ายมีทักษะและความคาดหวังไม่ตรงกันแล้ว โอกาสของความสำเร็จในการสร้างความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่นภายใต้ JTEPA ก็เป็นเรื่องยากที่จะเกิดขึ้นได้

หมายเหตุ

1. รายงานการสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการศึกษาโอกาสและสร้างข้อเสนอของความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ซึ่งได้รับการสนับสนุนการวิจัยโดยกระทรวงการต่างประเทศ
2. คณะผู้วิจัยประกอบด้วย ผศ.ดร.ศิริพร วัชชวัลคุ, ผศ.ดร.สมชาย ชคตระการ, ดร.นิภารัตน์ ศรีธเรศ, และนายเอกสิทธิ์ หนูนุกัคดี
3. ผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วย

- อดีตยูวเกษตรกร 7 คน
- คณะผู้บริหารสหกรณ์การเกษตรศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
- คณะผู้บริหารสหกรณ์การเกษตรสารภี จังหวัดเชียงใหม่
- คณะผู้บริหารสหกรณ์การเกษตรดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
- คณะผู้บริหารสหกรณ์การเกษตรสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
- กลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพารา ห้วยทับมอญ จังหวัดระยอง
- กลุ่มเกษตรกรผู้ปรับปรุงคุณภาพทุเรียนเพื่อการส่งออก จังหวัดระยอง
- กลุ่มเกษตรกรผู้ปรับปรุงคุณภาพมังคุดเพื่อการส่งออก จังหวัดระยอง
- ดร.ฉันทวี จารุปาดมฑู : Siam Botanicals
- คุณกิตติ ชูณหวงศ์ : River Kwai International Food Industry Co.,Ltd.
- รศ.ดร.สมบัติ ชินะวงค์ คณบดี คณะเกษตร กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ผศ.ดร.ธวัชชัย ศักดิ์ภู่อราม หัวหน้าภาควิชาสัตวแพทยสาธารณสุขและบริการวินิจฉัย
คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
- รศ.สุมณฑา วัฒนสินธุ์ ภาควิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร คณะ
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต
- ดร.ธนู ภูมินทร์ภิญโญ คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยา
เขตกำแพงแสน
- นางสาวล้นทม สุทธิ นักวิเคราะห์นโยบายและแผนอาวุโส กระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์
- อัครราชทูตที่ปรึกษาฝ่ายเกษตรของไทย ณ กรุงโตเกียว

ภาคผนวก 4 รายงานการสัมภาษณ์ภาคเกษตรของญี่ปุ่น

การเจรจาเปิดเสรีทางการค้าระหว่างไทยและญี่ปุ่นได้ดำเนินมาถึงระยะสุดท้ายก่อนที่จะสรุปผลการและมีการทำข้อตกลงร่วมกันต่อไป แม้ว่าทั้งสองประเทศกำลังพยายามจะทำข้อตกลงร่วมกันในลักษณะที่ตอบสนองต่อผลประโยชน์แห่งชาติของสองฝ่าย แต่ก็ยังคงมีบางประเด็นหลงเหลือให้ต้องหารือกันต่อไปอีก ดังนั้น ทักษะของผู้เกี่ยวข้องในการเจรจาเปิดเสรีทางการค้าในครั้งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทักษะของบุคคลในภาคเกษตรของญี่ปุ่น เป็นสิ่งที่ควรนำมาพิจารณาเพื่อจะได้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเจรจา FTA ของญี่ปุ่นต่อไทย ทั้งนี้เพื่อให้การเปิดเสรีทางการค้าระหว่างกันนี้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทั้งสองฝ่าย

ทักษะของ JA Zenchu

เจ้าหน้าที่ของ JA Zenchu มีความเห็นว่าหลักการของความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างญี่ปุ่นและไทยเป็นไปในลักษณะ partnership มากกว่า cooperation และไม่ใช้ในลักษณะการให้และรับจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นการทำงานร่วมกันเพื่อสร้างกลุ่มเกษตรเอเชีย (Asian Agriculture) ขึ้นมาสำหรับการเจรจาต่อรองเรื่องเกษตรในเวทีระดับโลกในฐานะกลุ่มเกษตรของเอเชีย ซึ่งเป้าหมายสำหรับความเป็นหุ้นส่วนกันในความเห็นของ JA Zenchu คือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความร่วมมือระหว่างกันในด้านต่าง ๆ

และเพื่อให้เกิดความร่วมมือดังกล่าว ทางฝ่าย JA Zenchu เห็นว่ามีความเป็นไปได้ในเรื่องการแลกเปลี่ยน/ค้าขายสินค้าโดยตรงระหว่างสหกรณ์การเกษตรญี่ปุ่นและไทย แต่เฉพาะสินค้าหัตถกรรมเท่านั้น ไม่ใช่สินค้าเกษตร ซึ่งทาง JA Zenchu มีโครงการที่เป็นรูปธรรม 2 โครงการที่ได้นำไปปรึกษากระทรวงเกษตรฯ ของญี่ปุ่นและได้ให้ทีมเจรจาฝ่ายไทยพิจารณาแล้ว คือ หนึ่งในโครงการนำสินค้า

OTOP มาวางจำหน่ายในร้านในเครือของ JA Zenchu และ สอง คือโครงการให้ทุนสนับสนุนแก่ สหกรณ์การเกษตรไทย โดยร้านค้าที่นำสินค้าหัตถกรรมจากไทยไปจำหน่ายในร้านของสหกรณ์การเกษตรญี่ปุ่นซึ่งจะมีระบบ feed back เพื่อให้ฝ่ายไทยนำข้อมูลนี้ไปใช้ในการปรับปรุงคุณภาพสินค้าต่อไป ส่วนการเข้าถึงข้อมูลเกษตรไทยนั้น JA Zenchu เสนอโครงการนำเที่ยวชมชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรไทยในจังหวัดต่าง ๆ ส่วนโครงการที่ยังเป็นเพียงแนวคิดนั้นคือ การให้เกษตรกรไทยเป็นผู้ผลิต และให้ทางฝ่ายญี่ปุ่นเป็นผู้ทำด้านการตลาด แต่ไม่ใช่เพื่อการส่งออกไปยังตลาดญี่ปุ่น แต่เป็นการส่งออกไปยังตลาดในประเทศอื่น ส่วนประเด็นในเรื่องเงินทุนนั้น ทาง JA Zenchu เห็นว่าอาจจะใช้แหล่งเงินทุนอื่นได้นอกเหนือจาก JICA เช่น การตั้งกองทุนโดยการรวบรวมเงินจากสมาชิก JA Zenchu เป็นต้น และหากฝ่ายไทยต้องการให้ฝ่ายญี่ปุ่นมาลงทุนเรื่องการเกษตรในประเทศไทย ก็ควรจะลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานในปัจจุบันที่เอื้ออำนวยต่อการทำเกษตรกรรมด้วย

ทัศนะของ Norinchukin

เจ้าหน้าที่ Norinchukin มีความยินดีที่การเจรจาเปิดเสรีทางการค้าระหว่างไทยและญี่ปุ่นกำลังจะสิ้นสุดลง และมีความเห็นว่าหลักการความร่วมมือระหว่างสองฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือระหว่างรัฐบาลต่อรัฐบาลหรือเป็นความร่วมมือจากสหกรณ์การเกษตร มีสาระสำคัญเช่นเดียวกันคือ เป็นการให้ ODA ซึ่งฝ่ายไทยเองก็มีทำที่ว่าจะยังต้องการรับ ODA จากญี่ปุ่นอยู่ ส่วนสหกรณ์การเกษตรญี่ปุ่น แม้จะมีความคิดริเริ่มด้านความร่วมมือระหว่างสองฝ่ายแต่ขาดเงินทุน และจากประสบการณ์ในอดีต การให้ ODA ที่ผ่านมายังมีปัญหาบางประการจึงคิดว่าน่าจะเปลี่ยนรูปแบบของการให้ ODA จากเดิมที่ให้ความสำคัญกับถาวรวัตถุมาเป็นการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพบุคลากรมากขึ้น

Norinchukin มีทัศนะว่าแนวทางการแลกเปลี่ยน/ค้าขายสินค้าระหว่างสองประเทศนั้นมีความเป็นไปได้ระหว่างสหกรณ์ของทั้งสองฝ่าย แต่ต้องไม่ใช่สินค้าอ่อนไหวของเกษตรกรญี่ปุ่น สินค้าที่มีความเป็นไปได้มากที่สุดคือ สินค้าเกษตรที่ญี่ปุ่นไม่สามารถผลิตเองได้อย่างเพียงพอ หรือไม่มีผลไม้ และความร่วมมือของทั้งสองฝ่ายนี้ ต้องไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเข้าสู่ตลาดของญี่ปุ่น แต่เป็นการมุ่งสู่ตลาดโลก โดยที่อาจจะได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรของญี่ปุ่น หรือจาก JBIC

ต่อประเด็นเรื่อง food safety ที่สามารถมองได้ว่าเป็นมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษีของญี่ปุ่นนั้น เนื่องจากมาตรการนี้ เป็นวิธีหนึ่งที่สามารถช่วยปกป้องตลาดสินค้าเกษตรของญี่ปุ่นได้โดยชอบธรรม เพราะเป็นมาตรการที่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นสำคัญ ทำให้สินค้าที่ไม่ได้

มาตรฐานที่ญี่ปุ่นตั้งไว้จะไม่สามารถเข้าสู่ตลาดญี่ปุ่นได้ ในขณะที่เดียวกัน หากสามารถผลิตสินค้าได้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่ญี่ปุ่นกำหนดไว้ สินค้านั้นก็มีความเป็นไปได้ที่จะเข้าสู่ตลาดญี่ปุ่นเช่นกัน ดังนั้นความร่วมมือทางด้านการพัฒนาระบบ food safety จึงเป็นเสมือนเครื่องมือชนิดหนึ่งที่จะช่วยเปิดเสรีทางการค้าภาคเกษตรในญี่ปุ่นด้วย เจ้าหน้าที่ของ Norinchukin มีความเห็นว่า กระบวนการพัฒนาระบบ food safety ร่วมกันจะให้เวลา/โอกาสแก่ทั้งสองฝ่ายในการปรับตัวและนำไปสู่ทางแก้ไขปัญหาเรื่องการปกป้องภาคเกษตรของญี่ปุ่นได้ แต่การพัฒนาระบบ food safety นี้ ต้องครอบคลุมตั้งแต่แรกเริ่ม คือ ตั้งแต่กระบวนการผลิต จนถึงขั้นตอนการบรรจุหีบห่อ ดังนั้น เกษตรกร สหกรณ์การเกษตร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นต้องยกระดับมาตรฐานการทำงานของตนเอง ซึ่งปัญหาของฝ่ายไทยคือ บุคลากร ความรู้ และเทคโนโลยีในด้านนี้ยังมีไม่เพียงพอที่จะจัดการพัฒนาระบบดังกล่าวขึ้นมาได้ หากฝ่ายไทยสามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ ก็จะสามารถยกระดับมาตรฐานสินค้าของไทยให้ผ่านเกณฑ์ของญี่ปุ่น และนำไปสู่การเปิดเสรีทางการค้าที่รอบด้านอย่างแท้จริงกับญี่ปุ่นต่อไป และนอกจากเรื่องการค้าขายระหว่างกันแล้ว Norinchukin ยังแสดงความกังวลใจในปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นตามมาหลังการเพิ่มการผลิตสินค้าของทั้งสองฝ่าย ซึ่งเป็นปัญหาที่ทั้งสองประเทศต้องให้ความสนใจ

หลังการทำข้อตกลงเปิดเสรีทางการค้า ไทยและญี่ปุ่นจะมีความผูกพันกันทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ญี่ปุ่นจึงจะให้ความสำคัญกับไทยมากขึ้นในอนาคต ทางด้านภาคเกษตร ญี่ปุ่นมีความต้องการให้อาเซียนมีกลุ่มสหกรณ์การเกษตรที่เข้มแข็ง เพื่อรวมตัวกันต่อรองผลประโยชน์ด้านเกษตรในฐานะกลุ่มเกษตรของเอเชีย ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามสร้างประชาคมแห่งเอเชียตะวันออก (East Asian Community) ของญี่ปุ่น โดยมีเป้าหมายสำคัญทั้งทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงในภูมิภาค

ทัศนะของ IDACA

สถาบันเพื่อการพัฒนาความร่วมมือภาคเกษตรแห่งเอเชีย (IDACA) เป็นองค์กรเอกชน แต่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลผ่าน JICA หน้าที่หลักของ IDACA คือการฝึกอบรมบุคลากรจากประเทศต่าง ๆ รวมถึงบุคลากรในประเทศญี่ปุ่นเองด้วย โดยเป้าหมายในการฝึกอบรมไม่ได้ให้ความสำคัญกับภาคการผลิต แต่ให้ความสำคัญกับระบบการจัดการสหกรณ์ ดังนั้นในด้านที่เกี่ยวข้องกับการเจรจาเปิดเสรีทางการค้าและเรื่องความร่วมมือภาคเกษตร แนวคิดของ IDACA คือ อาจจะไปปรับเปลี่ยนโปรแกรมการฝึกอบรมบางโปรแกรมให้สอดคล้องกับนโยบายของ JA Zenchu หรือรวบรวมสมาชิกเกษตรกรญี่ปุ่นและนำไปเชิญชมชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรไทย เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ในเบื้องต้นนี้ ยังไม่มีโครงการที่เป็นรูปธรรม

ทัศนะของเกษตรกรญี่ปุ่น

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรญี่ปุ่นที่มีประสบการณ์เคยรับนักฝึกงานด้านการเกษตรจากประเทศไทย และ/หรือจากประเทศในเอเชีย จำนวน 16 แห่งใน 2 จังหวัด (KANAGAWA และ IBARAGI) พบว่า เกษตรกรญี่ปุ่นทุกคน (100 เปอร์เซ็นต์) เห็นด้วยต่อการส่งเสริม และสนับสนุนโครงการฝึกงานด้านการเกษตรของยูวเกษตรกรของไทยในประเทศญี่ปุ่น (โครงการของ JAEC) และเห็นด้วยต่อการเพิ่มจำนวนยูวเกษตรกรที่จะเดินทางไปฝึกงานเกษตรที่ประเทศญี่ปุ่นให้มากขึ้น รวมถึงการขยายระยะเวลาการฝึกงานให้นานมากขึ้น (นานกว่า 1 ปี) แต่อย่างไรก็ตาม เกษตรกรส่วนใหญ่เสนอขอให้ภาครัฐของญี่ปุ่นให้การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการรับยูวเกษตรกรไทย เช่น ค่าเดินทางระหว่างประเทศ ค่าประกันสุขภาพ ค่าอุปกรณ์ที่ใช้ในการเข้าร่วมโครงการ ค่าจัดฝึกอบรมสัมมนาในประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น ซึ่งค่าใช้จ่ายต่างๆเหล่านี้ ส่วนหนึ่งเกษตรกรที่รับยูวเกษตรกรจะต้องเป็นผู้ชำระซึ่งหมายความรวมถึง ค่าเบี้ยเลี้ยงของยูวเกษตรกรในแต่ละเดือนด้วย อีกทั้งเกษตรกรญี่ปุ่นยังเห็นด้วยต่อการเปิดโอกาสให้อดีตยูวเกษตรกรผู้ผ่านการฝึกงานด้านเกษตรกรรมที่ประเทศญี่ปุ่นแล้วกลับมาประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมได้มีโอกาสกลับไปเพิ่มพูนความรู้ที่ประเทศญี่ปุ่นอีกครั้ง โดยอาจเป็นโครงการระยะสั้น (1 – 3 เดือน) หรือโครงการระยะยาว (6 – 12 เดือน)

นอกจากนั้นจากการสอบถามเกษตรกรเรื่องการเดินทางมาให้ความรู้ในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิต การจัดการฟาร์มแก่เกษตรกรไทยที่ประเทศไทย เกษตรกรญี่ปุ่นจำนวนมากสนใจ และตอบว่าเป็นไปได้ที่จะให้ความร่วมมือ โดยอาจต้องจัดช่วงเวลาให้เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพของตน (ช่วงเวลาที่ว่าง) และเกษตรกรจำนวนเกินครึ่งหนึ่งสนใจที่จะมาร่วมลงทุนผลิตพืชผลทางการเกษตรร่วมกับอดีตยูวเกษตรกรไทยที่ผ่านการฝึกงานที่ประเทศญี่ปุ่น เพื่อส่งกลับเข้าไปจำหน่ายในประเทศญี่ปุ่นและส่งจำหน่ายยังประเทศอื่นๆ อีกด้วย ซึ่งมีการดำเนินการในลักษณะนี้อยู่บ้างแล้วแต่ยังขาดการสนับสนุนผลักดันจากหน่วยงานหรือรัฐบาลของประเทศญี่ปุ่น

ข้อสังเกต

ข้อสังเกตจากการเดินทางไปเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรของญี่ปุ่นในครั้งนี้พบว่า ความคาดหวังของญี่ปุ่นต่อการเจรจาเปิดเสรีทางการค้าในภาคเกษตรต่อไทยคือ ญี่ปุ่นมองการเจรจาครั้งนี้ไกลกว่าการค้าขายระหว่างญี่ปุ่นกับไทย แต่คิดที่จะใช้ข้อตกลงที่กำลังจะมีขึ้นเป็นกระบวนการหนึ่งในการสร้างประชาคมแห่งเอเชียตะวันออก เพื่อใช้เป็นอำนาจในการต่อรองเรื่องเกษตรในระดับสากลต่อไป แต่ในขณะเดียวกัน ญี่ปุ่นยังคงระมัดระวัง

หวาดระแวง และปกป้องภาคเกษตรของตนเองอย่างเหนียวแน่นเช่นเดิม ดังนั้นความคิดเห็นระหว่างรัฐบาล กระทรวงต่าง ๆ และหน่วยงานหรือองค์กรภาคเกษตรของญี่ปุ่นจึงมีความแตกต่างกัน

แม้ว่าการรอบของการเจรจาจะเน้นเรื่องความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยและญี่ปุ่น แต่ในทัศนะของฝ่ายญี่ปุ่นแล้ว ไม่ได้มองเห็นกรอบความร่วมมือที่กว้างมากไปกว่าการให้ ODA หรือการให้ความช่วยเหลือ โดยญี่ปุ่นอยู่ในฐานะผู้ให้ และไทยอยู่ในฐานะผู้รับ

อย่างไรก็ตามโอกาสของประเทศไทยในการเจรจาเปิดเสรีทางการค้าครั้งนี้คือ ไทยมีโอกาสที่จะได้ริเริ่มรูปแบบความร่วมมือ หรือรูปแบบความสัมพันธ์ใหม่กับญี่ปุ่น เนื่องจากครั้งนี้เป็นโอกาสที่ทั้งสองฝ่ายจะได้พูดคุยหารือกันในเรื่องความร่วมมือ และความเป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียมกัน ซึ่งญี่ปุ่นไม่เคยคิดมาก่อน และเมื่อญี่ปุ่นเป็นฝ่ายริเริ่มแล้ว ก็เป็นโอกาสอันดีที่ฝ่ายไทยไม่ควรจะละทิ้งไป ดังนั้นผลลัพธ์ของการเจรจาครั้งนี้ น่าจะอยู่ที่ทั้งสองฝ่ายสามารถริเริ่มอะไรบางอย่างที่แตกต่างจากที่เคยเป็นมาได้

อย่างไรก็ตาม ฝ่ายไทยเองก็มีข้อจำกัดในการใช้โอกาสนี้ให้ได้ผลประโยชน์สูงสุด เพราะปัญหาพื้นฐานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องมาตรฐาน เรื่องความปลอดภัย หรือเรื่องกฎระเบียบ ดังนั้น แม้ว่าญี่ปุ่นจะเปิดโอกาสให้ แต่การปรับเปลี่ยนของฝ่ายไทยก็เป็นเรื่องจำเป็นด้วย เพื่อให้การทำข้อตกลงนี้บรรลุผลได้ประโยชน์สูงสุด

หมายเหตุ

1. รายงานการสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการศึกษาโอกาสและสร้างข้อเสนอของความร่วมมือภาคเกษตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ซึ่งได้รับการสนับสนุนการวิจัยโดยกระทรวงการต่างประเทศ
2. คณะผู้วิจัยประกอบด้วย ผศ.ดร.ศิริพร วัชชวัลคุ, ผศ.ดร.สมชาย ชคตระการ, และนายเอกสิทธิ์ หนูหนักดี
3. ผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วย
 - Mr.Kobayashi Hirofumi : Assistant Manager, International Policy Planning, Agricultural Policy Department, Central Union of Agricultural Cooperatives (JA Zenchu)
 - Ms.Noriko Tanaka : Joint Senior Manager, WTO and FTA Office, International Policy Planning, Agricultural Policy Department, Central Union of Agricultural Cooperatives (JA Zenchu)

- Mr.Ishida Nobutaka : General Manager, Basic Study Division, Norinchukin Research Institute Co.,Ltd.
- Mr.Shimizu Tetsurou : Chief Research, , Basic Study Division, Norinchukin Research Institute Co.,Ltd.
- Mr.Ashikari Ikuo : General Manager, IDACA
- Mr.Fukamachi Shigeri : Managing Director, IDACA
- Mr.Abe Yukio, Manager, Training Department, IDACA
- Mr.Nakashima Toru : Deputy Manager, Training Department, IDACA
- Mr.Inoue Kazuhiro : เกษตรกร
- Mr.Wada Minoru : เกษตรกร
- Mr.Kojima Minoru : เกษตรกร
- Mr.Akisawa Yoshio : เกษตรกร
- Mr.Akisawa Masami : เกษตรกร
- Mr.Nagashima Katsumi : เกษตรกร
- Mr.Hiruta Masakazu : เกษตรกร
- Mr.Fujimaki Yoshiaki : เกษตรกร
- Mr.Kitami Nobuyuki : เกษตรกร
- Mr.Yoshida Kazuo : เกษตรกร
- Mr.Yoshikawa Kazuo : เกษตรกร
- Ms.Iwasaki Yuko : เกษตรกร